

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФЕДОРЕНКО ЯНІНА АНАТОЛІЇВНА

**ГЕНДЕРНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Черкаси 2025

Федоренко Я. А. (укладач)

Гендерні основи безпеки та професійної діяльності. [Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти у галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»./ Я. А. Федоренко. – Черкаси: НУЦЗ України, 2025. – 76 с.

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор Земзюліна Н. І. – професор кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

кандидат історичних наук, доцент Стадник І. Ю. – завідувач кафедри історії та права Черкаського державного технологічного університету

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Національного університету цивільного захисту України (протокол № 7 від 17 березня 2025 р.)

Рекомендовано Вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол від 26 червня 2025 р.)

Навчальний посібник призначений для здобувачів вищої освіти, котрі навчаються за освітньо-професійними програмами – «Цивільний захист» та «Охорона праці» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти у галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека».

За своєю структурою навчальний посібник складається з подання тематики лекційних та семінарських занять, які доповнено термінологічним словником, характеристикою основних нормативно-правових міжнародних та вітчизняних документів, теоретичними запитаннями та завданнями для перевірки засвоєного матеріалу здобувачами вищої освіти, а також для самоконтролю ними своїх знань, завдань для індивідуальної роботи, запитань для перевірки знань при складанні диференційованого заліку із зазначенням критеріїв оцінки знань для кожного виду навчальної роботи.

Я.А.Федоренко, 2025

Національний університет цивільного захисту України

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I. ГЕНДЕР ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.....	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ....	
ОСНОВНІ ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ (САМОСТІЙНА РОБОТА).....	
ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ	
ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	
ПОЛІТИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	

ПЕРЕДМОВА

Навчальний курс «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності» є складовою циклу загальної обов'язкової підготовки здобувачів, за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, освітньо-професійною програмою – «Цивільний захист» у галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека».

Гендерна рівність – це чутливий індикатор, який демонструє, наскільки розвинутою і демократичною є держава», – зазначив видатний американський політолог Рональд Інглхарт. Питанню тісного взаємозв'язку політичного представництва жінок і рівня демократичності суспільства вчений присвятив окрему працю – «Гендерна рівність і демократія». Висновки його дослідження свідчать: країни з високими показниками представництва жінок у політичних інституціях мають не лише вищий рівень забезпечення громадянських прав і свобод. Такі держави – більш економічно розвинуті, оскільки створюють умови для політичного й економічного різноманіття, толерантності, інклюзивності та міжособистісної довіри.

Гендерна політика в Україні, особливо в умовах обраного курсу на побудову європейських демократичних інститутів, постає зовсім у новому, актуальному світлі. І вимагає утвердження цінності гендерної рівності як у суспільстві загалом, так і у різних його інституціях, зокрема. Це, насамперед, недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень (у першу чергу, через обрання в представницькі органи та призначення на урядові посади), забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків, унеможливлення проявів гендерного насильства тощо.

Теоретичне і практичне значення навчальної дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності» полягає у можливості на основі ґрунтовного вивчення озброїти здобувачів вищої освіти теоретичними основами знань з питань гендерних основ безпеки та професійної діяльності, щоб на цій основі сформувати у них компетентності недискримінаційної поведінки, протидії гендерно зумовленому насильству, які є важливим та ефективним сучасним інструментом становлення професійної свідомості, впровадження гуманістичних органічних взаємин в органах і підрозділах цивільного захисту.

Знання, отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності», сприяють розвитку професійного мислення здобувачів вищої освіти.

Завдання дисципліни:

- Визначення понять гендер(соціальна стать), стать (біологічна стать);
- вивчення історичного розвитку феміністичних теорій та концептуалізацію гендеру в чоловічих дослідженнях;
- ознайомлення з міжнародним законодавством та національною нормативно-правовою базою щодо гендерних питань;
- дослідження процесу забезпечення гендерної рівності в секторі МВС та, зокрема, ДСНС України;
- формування практичних навичок допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства в т.ч. в період військового стану.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання: про гендерні особливості роботи, що здійснюється в межах функціональних обов'язків; гендерні ролі та стереотипи в сучасному українському суспільстві, їх вплив на роботу працівників служби цивільного захисту; зміни, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, пов'язані з утвердженням гендерної рівності; поняття, види та прояви гендерної дискримінації; шляхи реагування на факти гендерно зумовленого насильства (ГЗН) у роботі з колегами / колежанками та населенням; шляхи реалізації гендерної політики в ДСНС України.

уміння/навички: застосовувати положення міжнародного та національного законодавства з утвердження гендерної рівності у своїй щоденній роботі; аналізувати ситуацію з утвердження гендерної рівності у своїй сфері діяльності; інтегрувати ідеї гендерної рівності в усі напрями та види своєї професійної діяльності; визначати види ГЗН та адекватно реагувати на такі випадки; надати допомогу особам, постраждалим від ГЗН та дискримінації, зокрема, і в період військового стану, відповідно до своїх функціональних обов'язків; бути гендерно чуйним/чуйною у ході виконання своєї професійної діяльності;

комунікацію: збору, інтерпретації та застосування даних наукових досліджень, спілкування з професійних питань, толерантне ставлення до осіб, що мають інші вікові, гендерні та (або) культурні відмінності;

відповідальність та автономію: за формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти, а також здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ І.

ГЕНДЕР ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

ЛЕКЦІЯ №1

ГЕНДЕР ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА КОНЦЕПЦІЇ

Питання для вивчення:

1. Поняття біологічної і соціальної статі та гендеру.
2. Методологічні засади гендерної теорії
3. Фемінізм як боротьба за рівні права і можливості жінок і чоловіків.

Термінологічний словник

Біологічна стать – сукупність анатомо-фізіологічних ознак організму, яка дозволяє розрізняти у більшості організмів чоловічі й жіночі особини. Біологічна стать людини складається з чотирьох основних компонентів:

- 1) генетичний (набір хромосом – жіночий 46XX, чоловічий 46XY)
- 2) гонадний (репродуктивна функція – у жінок яєчник – яйцеклітина; у чоловіків – яєчка – сперматозоїди)
- 3) гормональний (статеві гормони – у жінок естроген, у чоловіків – андрогени)
- 4) морфологічний (статеві органи і вторинні статеві ознаки)

Гендер – змодельована суспільством і підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя, ролей і стосунків жінок і чоловіків, придбаних ними як особистостями в процесі соціалізації, яка визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами суспільного життя. У сучасному суспільствознавстві прийнято вживати прикметник статевий лише в тому випадку, якщо ми хочемо підкреслити біологічні відмінності між жінками і чоловіками (статеві особливості). У всіх інших випадках коректним вважається вживання прикметника гендерний (гендерні ролі, гендерна нерівність, гендерна соціалізація, тощо).

Гендерна рівність – рівні права і можливості самореалізації жінок і чоловіків, гарантії дотримання прав і свобод з урахуванням особливостей статей, взаємні обов'язки та спільна відповідальність в процесі життєдіяльності

Гендерні статуси – соціально закріплені позиції гендерів у соціальній системі з відповідними їм ролями.

Гендерний розподіл праці – розподіл продуктивної і домашньої праці між членами суспільства відповідно до їх статі. Так, жінкам відвіку приписувалася роль хранительки домашньої, чоловікам – роль добувача. Протягом цього розділення виникла гендерна сегрегація праці – розділення професій на чоловічі і жіночі, причому жіночими професіями стали ті, які пов'язані з функціями жінки в сім'ї (вихователька, вчителька, медсестра, соціальний працівник, тощо).

Гендерні ідеали – усталені в суспільстві уявлення про те, якою має бути жінка і яким має бути чоловік. Найбільш поширеними гендерними ідеалами є ідеали фемінності і маскулінності.

Гендерно приписана родинність – права і обов'язки кожного гендерного статусу в структурі родинних стосунків.

Гендерні біологічні сценарії поведінки – нормативні зразки сексуального бажання і сексуальної поведінки, що приписуються згідно з біологічною статтю. В українському суспільстві як норма розглядаються гетеросексуальні контакти.

Гендерний соціальний контроль – формальне або неформальне схвалення і винагорода поведінки, що відповідає статі, і соціальна ізоляція, презирство і медичне лікування поведінки, що не відповідає статі.

Гендерна ідеологія – система ідей, що виправдовує існування в суспільстві гендерної нерівності. В українському суспільстві поширена ідеологія патріархату, з точки зору якої, центром суспільного життя є чоловік, він виконує функції управління, жінкам властиві функції підтримки.

Гендерні образи – культурні репрезентації гендеру в символічній мові і творах мистецтва, які репродукують і легітимізують гендерні статуси.

Гендерна ідентичність – усвідомлення і прийняття індивідом своєї приналежності до певної статі і відповідних їй моделей поведінки.

Гендерна особистість – інтерналізовані (тобто включені у внутрішню структуру індивіда) моделі поведінки, відчуттів і емоцій, які сприяють зміцненню родинних структур та інституту материнства і батьківства.

Гендерний шлюбний і репродуктивний статус – виконання або відмова від шлюбу, дітородіння, родинних ролей.

Гендерні сексуальні орієнтації – соціально і індивідуально прийняті зразки сексуальних відчуттів і бажань.

Процеси з виробництва гендеру – практики навчання гендерній «правильній поведінці».

Гендерна презентація – демонстрація себе як індивіда, що належить до певної статі, за допомогою одягу, косметики, прикрас та інших символів.

Фемінність – модель поведінки, яка нав'язується суспільством представницям жіночої статі, вона асоціюється із залежністю, невпевненістю, пасивністю, емоційністю, сентиментальністю, тощо.

Фемінізм – соціальна теорія і критика патріархату як несправедливого суспільного устрою та рух, який бореться за подолання гендерної дискримінації та несправедливості. Фемінізм – це боротьба за рівні права і можливості жінок і чоловіків.

Фемінізм «першої хвилі» – організований рух за юридичну рівність жінок та чоловіків. До фемінізму «першої хвилі» можна зарахувати виникнення ліберального фемінізму, суфражизм, мілітантство, фемінізм особливих прав, фемінізм державного забезпечення, анархо-фемінізм.

Фемінізм «другої хвилі» – характеризується організованою боротьбою за фактичну реалізацію прав жінок, визнаних на законодавчому рівні. Основоположницею та теоретикинею фемінізму «другої хвилі» вважається Сімона де Бовуар, авторка праці «Друга стаття» (1949). Спільна вимога феміністок «другої хвилі» – боротьба за право не лише обирати, але ввійти самим у владні структури.

Фемінізм «третьої хвилі» (неофемінізм) – феміністичний рух, особливість якого полягає в тому, що він не прийшов на заміну попереднього напрямку, а існує паралельно з ним. Його появу трактують як критичну реакцію молодого покоління жінок на радикальний фемінізм. Фемінізм цього напрямку не намагається з'ясувати, ким є сучасна жінка, а робить наголос передусім на тому, ким вона може бути. (Вона може бути ким захоче за умови, що це буде її особистий, свідомий вибір).

У межах фемінізму «третьої хвилі» сформульовано такі цілі: по-перше, боротьба з усіма можливими причинами, які породжують суспільну несправедливість, і не лише стосовно жінок; по-друге, розвиток освіти молодих жінок, щоби вони були вільними, щасливими та гордими зі своєї жіночості й не боялися реалізовувати обрані для себе цілі. Освіта має стати складовою частиною знання історії фемінізму. Феміністки «третьої хвилі» приділяють менше уваги, порівняно з представницями попередньої хвилі, стосункам між жінками та чоловіками та проблемі дискримінації жінок. Натомість вони акцентують увагу на питаннях розподілу сил та влади з метою проведення такої трансформації, за якої кожна жінка могла реалізувати свою жіночість повною мірою будь-де: у праці або в родині. Показовим є те, що організації, котрі ідентифікують себе як феміністичні «третьої хвилі», об'єднують не лише жінок, а й чоловіків та представників різних меншин

Питання для самоконтролю

1. Назвіть компоненти біологічної статі
2. Порівняйте біологічну і соціальну статі
3. Які компоненти включає гендер на соціальному рівні?
4. Назвіть рамки, в межах яких існує гендер.
5. Проаналізуйте вислови З. Фрейда «Анатомія – це доля» та Сімони де Бовуар «Жінкою не народжуються – жінкою стають».
6. Визначте основні ідеї, на яких базуються гендерні студії.
7. Охарактеризуйте три хвилі фемінізму.
8. Визначте основні гасла феміністок першої хвилі.
9. Проаналізуйте проблематику, яка постала перед феміністками другої хвилі.
10. Чому жодна хвиля не вважається на даний час завершеною у світі?

Доповніть речення:

1. Поняття «гендер» було введено у науковий обіг у другій половині XX ст.. американським психоаналітиком
2. Уявлення про гендер як соціальний конструкт засноване на запереченні
3. Парадигма відповідності розглядає гендер як...
4. Модель поведінки, яка нав'язується суспільством представникам чоловічої статі, вона асоціюється з незалежністю, активністю, самовпевненістю, раціональністю, емоційною стриманістю називається ...
5. Гендерний підхід стоїть на позиціях ... ставлення до всіх можливих поєднань гендерних компонентів.
6. Гендерна нерівність у суспільстві передбачає нерівномірний розподіл
7. Одна з найбільших методологічних помилок – трактування гендерного підходу як такого, який ототожнюється із
8. Фемінізм – соціальна теорія і критика ... та рух, який бореться за подолання гендерної дискримінації та несправедливості.
9. Протофемінізм сягає своїм корінням ... століття.
10. Відправним пунктом другої хвилі фемінізму та її ідеологічною основою став вихід книги Сімони де Бовуар «... ...».

План семінарського заняття №1

Тема 1. Гендер та гендерна рівність: основні поняття та концепції

1. Гендер: сутність і прояви.

2. Біологічна стаття. Соматичні, психофізіологічні та психологічні особливості чоловічої та жіночої статі.
3. Індивідуальний та соціетальний рівень гендеру.
4. Фемінність, маскулінність та андрогінність.
5. Теорія соціального конструювання гендеру.
6. Функціоналістська та конфліктна теорія гендеру.

Тематика реферативних повідомлень:

1. Андрогінність.
2. Відмінність між поняттями статі та гендер.
3. Відмінності радикального фемінізму від гендерної теорії.
4. Гендерна рівність: рівні права та рівні можливості
5. Концепції гендерної рівності.

Література:

1. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. К.: КНТ, 2019. – 280с.
2. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 31 с.
3. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.
4. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. – К.: Основи, 2017. – 256 с.
5. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К:«ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.
6. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
7. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. URL: <https://a-z-gender.net/ua/filiaciya.html>

ЛЕКЦІЯ №2

ЕВОЛЮЦІЯ ТА РІЗНОВИДИ ФЕМІНІСТИЧНИХ ТЕОРІЙ

Питання для вивчення:

1. Виникнення феміністичних ідей.
2. Рух за права жінок і ліберальний фемінізм.
3. Радикальний фемінізм.
4. Постмодерністський фемінізм.

Термінологічний словник

Фемінізм – низка політичних суспільних рухів, ідеологій та теоретичних парадигм, спрямованих на збереження політичної, економічної, культурної та соціальної статевої рівності шляхом захисту прав та інтересів жінок. Це включає боротьбу з насильством проти жінок, мізогінією, сексизмом, гендерними стереотипами, створення можливостей для жінок у сфері освіти та праці. Кінцевою метою фемінізму є усунення сексизму та подолання гендерної нерівності. Феміністичний рух від свого зародження виступає за права жінок, включно з виборчими (голосувати та бути обраними у владу), трудовими (здобувати освіту, працювати та отримувати справедливую (рівну з чоловіками) платню), володіти власністю, укладати договори, рівними правами у шлюбі (опіка над дітьми, декрети), репродуктивними (планувати сім'ю, контролювати народжуваність). Фемінізм бореться з усіма формами насильства проти жінок і дівчат (передовсім сексуального і домашнього), за їх фізичну недоторканість, цілісність і здоров'я (проти практик калічення геніталій, «убивств честі», викрадення та спалювання наречених, селективних абортів, дитячих шлюбів, проституції, тощо).

Ліберальний фемінізм – індивідуалістична форма фемінізму, яка фокусується на здатності жінок боротися за рівність з чоловіками за допомогою своїх дій і вибору. Джерелами нерівності бачить гендерні стереотипи та знецінювання жінок, сегрегацію праці за статтю. Засобами правового захисту жінок висуває гендерно-нейтральну освіту, позитивні дії, відповідальне батьківство. Серед позитивних внесків: привернув увагу до дискримінації жінок і стратифікації, жінок у публічній сфері.

Соціалістичний фемінізм – течія фемінізму, спрямована як на публічні, так і приватні сторони життя жінок, котра стверджує, що гендерна нерівність може бути подолана тільки шляхом вжиття заходів проти культурних та економічних джерел утиску жінок.

Радикальний фемінізм – одна з ключових і найяскравіших течій фемінізму, що виникла в рамках другої його хвилі в 1960-х і системно критикує патріархат, гендер і мізогінію як причини сексизму й нерівності та закликає до глобальних реформ у суспільстві, що передбачають усунення чоловічого панування та мізогії у всіх соціальних та економічних контекстах. Радикальний фемінізм виніс у публічну площину насильство проти жінок (сексуальне та домашнє), проблеми тілесної автономії (право на безпечні контрацепцію та аборти), інституціоналізований сексизм та мізогінію, а напрацювання радикально-феміністичної думки заклали основи теорії фемінізму.

Культурний фемінізм – термін, який використовується для опису різновидів фемінізму, який намагається переоцінити та переосмислити культурно приписувані атрибути жіночності. Він також використовується для опису теорій, які схвалюють вроджені відмінності між жінками та чоловіками.

Екологічний фемінізм – громадський рух і філософія на перетині феміністичного та екологічного активізму, що зародився у США та Франції на початку 1970-х. Екофемінізм проводить паралелі між експлуатаціями природи і жінки патріархатними західними суспільствами, підкреслюючи їхню філософську єдність. Екофеміністки аналізують стосунки людей та природи на основі концепції гендеру. Основна мета руху – привести світ до первісної гармонії шляхом ліквідації дискримінації жінок. Екофеміністська теорія стверджує феміністичну точку зору зеленої політики, яка закликає до егалітарного суспільства без домінуючої групи.

Психоаналітичний фемінізм – напрям, в основі міркувань теоретиків якого лежить концепція страху, що нібито несвідомо відчувають всі чоловіки по відношенню до образу матері і жіночої репродуктивної здатності як такої. Аби уникнути цього і побудувати нового типа стосунки між чоловіками і жінками, пропонується порівну ділити батьківські обов'язки між чоловіком і дружиною.

Постмодерністський фемінізм – напрям фемінізму, який виник в останній чверті XX ст., перетворивши фемінізм на методологію, що критикує наукову раціональність і об'єктивність, оголошуючи їх такими, що обслуговують чоловічу науку. Ставить проблему обмеженості знання, представленого в соціальній теорії виключно чоловіками, їх системою цінностей, чоловічим поглядом на світ («адроцентрична картина світу»), чоловічими засобами вираження знання («фаллогоцентризм»). Заперечуючи колишню раціональність, постмодерністський фемінізм пропонує враховувати особливості суб'єкта пізнання певної статі, його (її) ціннісні орієнтації. Методологія такого фемінізму спрямована проти позитивістської тези про

«об’єктивний факт», підкреслює вплив світогляду вченого як представника певної статі на завдання дослідження та висновки з нього. У центрі більшості робіт філософів-феміністок цього напрямку стоять питання придушення жінок через мовні практики (дискурси). Завдяки філософам-постмодерністам феміністської орієнтації в науку введені поняття «жіночого письма» і «жіночого читання». Джерелами «жіночого письма» як особливої форми самовираження є, із точки зору постмодерністських філософів, жіноче тіло та жіноча сексуальність.

Суфражизм або боротьба за жіноче виборче право – правозахисний рух за надання жінкам виборчого права, а також проти дискримінації жінок у правовому полі, політичному та економічному житті. Зародившись в Англії на зламі XIX – XX ст. і розповсюдившись в основному у Великій Британії та США, суфражизм ознаменував початок сучасної історії фемінізму, ставши його першою хвилею.

Здобутком суфражизму є юридичне забезпечення жінкам таких прав людини, як вибір влади, обрання на виборні посади, частина майнових прав (розпоряджатися власним прибутком і майном, здійснювати банківські операції), трудових прав (право на працю в ринковому секторі економіки), сімейних прав (право опіки над дітьми) та ряду інших прав. В частині країн дані права виборено в пізніші періоди чи не здобуто досі.

Суфражистки активно використовували ненасильницькі методи громадянської непокорі: приковували себе до воріт, сідали на рейки, влаштовували демонстрації та голодні страйки. Суфражистки застосовували радикальніші методи, такі як зрив дебатів у Палаті представників і публічних зібрань, псування майна, блокування проїзду тощо.

Персоналії:

Мері Волстонкрафт (27 квітня, 1759 р. – 10 вересня, 1797 р.) – англійська письменниця, філософиня і феміністка XVIII століття. Авторка романів, трактатів, збірки листів, книги про історію Великої французької революції, книги про жіночу освіту і дитячої книги. Волстонкрафт відома есеєм «На захист прав жінок» (1792), в якому стверджує, що жінки не є істотами, які стоять на нижчому щаблі розвитку відносно чоловіків, але здаються такими через недостатню освіту. Вона пропонує розглядати і чоловіків і жінок як розумних істот і уявляє суспільний лад, заснований на розумі.

Олімпія де Гуж (7 травня 1748 р. – 3 листопада 1793 р.) – французька письменниця і журналістка, політична діячка, революціонерка, феміністка, авторка «Декларації прав жінки й громадянки» (1791 р.).

Розпочала свою кар'єру драматурга на початку 1780-х. Після того як у Франції почало зростати політичне напруження, де Гуж проявляла все більшу і більшу зацікавленість політикою. Вона стала активним захисником та борцем за поліпшення становища рабів у колоніях. Водночас вона почала писати політичні памфлети. Сьогодні вона, мабуть, найбільш відома як діяч раннього феміністичного руху, який відстоював погляди, щоб французьким жінкам були надані ті ж права, що і французьким чоловікам. Вона була страчена на гільйотині під час терору через її нападки на режим Робесп'єра та через її тісний зв'язок з жирондистами.

Симона-Люсі-Ернестін-Марі Бертран де Бовуар (9 січня 1908 р. – 14 квітня 1986 р.) – французька письменниця, екзистенціалістська філософіня, інтелектуалка, ідеологиня фемінізму, «мати фемінізму другої хвилі», соціальна теоретикиня та політична активістка. Авторка багатьох новел, монографій у сфері філософії та політики, соціальних нарисів, есе, щоденників, біографій та автобіографії у кількох томах. Публіцистична робота «Друга стаття» (*Le deuxième sexe*, 1949), яка присвячена проблемам прав жінок та гендерної нерівності, надзвичайно вплинула на феміністський рух.

Бетті Фрідан (4 лютого 1921 р. – 4 лютого 2006 р.) – одна з натхненниць та лідерок другої хвилі американського фемінізму, авторка праці «Загадка жіночності» (1963), журналістка та письменниця. Включена до Національної зали слави жінок.

Шуламїт Фаєрстоун (9 січня 1945 р. – 28 серпня 2012 р.) – канадсько-американська радикальна феміністка. Центральна фігура в ранньому розвитку радикального фемінізму та другої хвилі фемінізму. Була співзасновницею трьох радикально-феміністичних груп: Радикальні жінки Нью-Йорку, «Червоні панчохи», Радикальні феміністки Нью-Йорку.

У 1970 році Фаєрстоун написала книгу «Діалектика статі: обґрунтування феміністичної революції» (англ. *The Dialectic of Sex: The Case for Feminist Revolution*). Книга стала впливовим феміністичним текстом. Американська письменниця та феміністка третьої хвилі Наомі Вульф у 2012 році прокоментувала важливість книги: «Ніхто не зможе зрозуміти, як розвивався фемінізм, не читаючи цей радикальний і запалюючий орієнтир другої хвилі».

Кетрін Мюррей Міллетт (14 вересня 1934 р. – 6 вересня 2017 р.) – американська теоретикиня фемінізму, письменниця, художниця, скульпторка, кінорежисерка, фотографка, викладачка. Одна з найвпливовіших представниць фемінізму другої хвилі. За словами журналістки Лізи Фезерстоун, зокрема завдяки зусиллям Міллетт стали можливими такі явища як «легальні аборти, значно більша професійна рівність між статями та сексуальна свобода». Концептуалізувала патріархат у книзі-бестселері «Сексуальна політика» (1970).

Наомі Ребека Вульф (нар.12 листопада 1962 р) – американська феміністська авторка, письменниця, громадська активістка та журналістка. Одна із найяскравіших представниць третьої хвилі фемінізму після публікації у 1991 році книги «Міф про красу». Ключові фемактивістки включно із Глорією Стайнем і Бетті Фрідан високо оцінили роботу Вульф. У 1990-х Вульф була політичною радницею президентських кампаній Білла Клінтона та Ела Гор. Пізніше публікує книги «Кінець Америки» (2007) та «Вагіна: нова біографія» (2012). Академічність у книгах Вульф критикується, наприклад, Каміль Палья; невірне тлумачення судових протоколів для «Outrages» (2019) призвело до скасування публікації книги в США. Журналістська кар'єра Вульф включала такі теми, як аборти та рух «Окупуй Волл-стріт» у статтях для таких медіа, як The Nation, The New Republic, The Guardian та The Huffington Post.

Питання для самоконтролю:

1. Чи є різниця між поняттями «сексизму» і «фемінізм»?
2. Який із видів фемінізму стверджує, що кінець пригноблення жінок пов'язаний з розвитком екологічних цінностей і припиненням експлуатації природи?
3. Визначте основні тези ліберального фемінізму.
4. Проаналізуйте, які проблеми, пов'язані із правами жінок намагалися вирішити суфражистки?
5. Якою була головна вимога перших політичних організацій жінок у Великобританії і Америці другої половини ХІХ століття.?
6. У працях представниці якої феміністичної течії була зафіксована і структурована проблема подвійної емансипації жінок?
7. Проаналізуйте ідею «всесвітнього сестринства». До якої феміністської течії вона належить?
8. Назвіть основних представниць радикального фемінізму.
9. Яка концепція лежить в основі психоаналітичного фемінізму?
10. Сформууйте основні ідеї постмодерністського фемінізму.

Доповніть речення:

1. Причину гендерного нерівноправ'я ліберальні феміністки бачать у відсутності у жінок
2. Виникнення ліберального фемінізму датується епохою і пов'язане із затвердженням ліберальної концепції і людини.

3. Першою в світі найпрогресивнішою країною, що допустила жінок на виборчі ділянки в 1893 році, стала
4. Збереження за жінкою домашньої неоплачуваної праці приводить до подвійного робочого дня – ця ідея належала представникам фемінізму.
5. Теоретичним витокom радикального фемінізму стала книга
6. Фраза «Моє тіло – моє діло» пропагувалась представниками ... фемінізму.
7. На думку феміністок, причиною пригнобленого положення жінок є ... характер суспільства.
8. Ідейною основою радикального фемінізму виступає теорія
9. Передумовою популярності постмодерністських віянь став стан жіночого руху в
10. Постмодерністський фемінізм приймає бінарність чоловіче / жіноче як головну силу, що наше суспільство.

План семінарського заняття №2

Тема.2. Еволюція та різновиди феміністичних теорій

Питання для обговорення:

1. Фемінізм: жіночий рух і теоретична система.
2. Генеза феміністської ідеї, три хвилі фемінізму.
3. Ліберальний фемінізм: сутність і джерела.
4. Радикальний фемінізм.
5. Психоаналітичний фемінізм.
6. Друга стаття у концептуалізації Симони де Бовуар.

Тематика реферативних повідомлень:

1. Єлена Анжуйська
2. Христина Пізанська
- 3.Ебігейл Адамс
- 4.Суфражизм
- 5.Фаррухру Парса

Література

1. Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» від 25 квітня 2001 р. № 283// Офіційний сайт Верховної Ради України. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283/2001#Text>
2. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. К.: КНТ, 2019. – 280с.

3. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 31 с.
4. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.
5. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. – К.: Основи, 2017. – 256 с.
6. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К:«ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.
7. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
8. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. URL: <https://a-z-gender.net/ua/filiaciya.html>

ЛЕКЦІЯ №3

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРУ В ЧОЛОВІЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Питання для вивчення:

1. «Криза маскулінності» і чоловічі рухи
2. Чоловічі дослідження і парадигми маскулінності
3. Константи і зсуви маскулінності

Термінологічний словник

Маскулінність (від лат. *masculus* «чоловічий») – комплекс тілесних, психічних і поведінкових особливостей, що розглядаються як чоловічі. Стандарти мужності або маскулінності варіюють між різними культурами, історичними періодами та географічними регіонами. Вік, етнічна або расова приналежність, соціальний клас та інші критерії стратифікації перетинаються з гендерною ідентичністю в процесі конструювання численних маскулінностей, які виявляють себе через систему владних відносин. Дослідники/-ці наголошують, що атрибути традиційно чоловічої поведінки зумовлюють «нестійкість» розуміння мужності. Це означає, що чоловічі риси характеру не є вродженими, а формуються в процесі сприйняття стереотипно-чоловічих поглядів та вірувань, таких як підтримка ієрархії, агресія, демонстрація влади або фізичної сили

Маскуліст – людина, яка обстоює рівні з жіночими права людини для чоловіків, активно долучається до поширення маскуліністичних принципів.

Криза маскулінності – нездатність чоловіків відповідати суспільним очікуванням

Токсична маскулінність – сукупність традиційно чоловічих атрибутів, які можуть шкодити не лише жінкам, а й чоловікам та суспільному ладу в цілому. Безробіття, низький рівень доходу, інвалідність або зловживання алкоголем можуть заважати чоловікам виконувати ролі «годувальників», тоді як неможливість забезпечити власну родину розглядається як неспроможність досягнути тих ідеалів маскулінності, що встановлені соціальними нормами. Як наслідок, настанови гегемонної маскулінності можуть здійснювати негативний вплив на моделі поведінки чоловіків у питаннях власного здоров'я, призводити до гендерного розриву в показниках захворюваності та тривалості життя. У більшості країн світу чоловіки живуть менше, ніж жінки, при цьому широко визнано, що гендерні відмінності в рівні смертності населення визначаються не лише біологічними факторами, а й соціально-культурними впливами на ставлення жінок і чоловіків до власного здоров'я. Наприклад, деякими культурними традиціями схвалюється або навіть заохочується вживання алкоголю чоловіками, в той час як для жінок така поведінка вважається неприйнятною. Також, у низці країн досі не схвалюється, якщо жінки працюють поза межами дому, тоді як від чоловіків очікується активна позиція на ринку праці та забезпечення належного рівня доходу для власних домогосподарств.

Поширеність ризикованої поведінки серед чоловіків призводить до вищої смертності внаслідок зовнішніх причин, таких як травми, нещасні випадки, самоушкодження та вбивства. Внаслідок більшої схильності до тютюнопаління та зловживання алкоголем, чоловіки стикаються з підвищеними ризиками захворювань дихальних шляхів та хворобами системи кровообігу. Як показують вітчизняні дослідження, ці тенденції особливо виразно проявляються в Україні, де медико-демографічна криза чоловіків поглиблюється поширенням соціально детермінованих захворювань, таких як туберкульоз, психічні розлади, пов'язані зі вживанням алкоголю та психотропних речовин, інфекції, що передаються статевим шляхом, у тому числі ВІЛ/СНІД. Більше того, серед чоловіків частіше діагностуються захворювання в термінальних стадіях, що зумовлено небажанням відвідувати лікарів або проходити медичні обстеження. Ці особливості ставлення до власного здоров'я безпосередньо пов'язані зі стереотипними настановами маскулінності, до яких належить страх втратити контроль над ситуацією, побоювання виявити слабкість або збентеження тощо. Нереалізовані атрибути

гегемонної маскулінності можуть призводити до надмірного психологічного тиску, тоді як загальне пригнічення емоцій – спричиняти психологічні розлади та глибоку депресію. Як наслідок, чоловіки можуть шукати інших шляхів підтвердження власної маскулінності, наприклад через зловживання алкоголем і наркотичними препаратами, безвідповідальну сексуальну поведінку або вияви агресії.

Чоловічі дослідження – виникли у 80-х роках ХХ століття у відповідь на посилення феміністського руху та прагнення прибічників жіночих досліджень вивчати взаємовідносини статей виключно із позиції жіночого досвіду. Серед причин появи соціальної андрології також слід виділити переосмислення чоловічої гендерної ролі, визнання її обмеженості та прагнення зруйнувати статево-рольові стереотипи. Наприкінці 80-90-х років ХХ століття соціальна андрологія розширила собою гендерні дослідження, включивши до їхньої проблематики вивчення маскулінності та сексуальності. Нова концепція гендеру припинила пов'язувати його виключно із жіночим досвідом.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні причини «кризи маскулінності»
2. Охарактеризуйте основні віхи чоловічого руху
3. У якій країні зародився перший «Чоловічий визвольний рух»?
4. Проаналізуйте теоретичні витоки соціалістичного чоловічого фемінізму.
5. Визначте характерні риси, притаманні правим, консервативно-охоронним чоловічим рухам.
6. Охарактеризуйте суть принципу «м'язистого християнства»
7. Назвіть основні парадигми маскулінності
8. Назвіть підхід до визначення маскулінності, головним досягненням якого вважається деконструкція ідеї єдиної, твердої, універсальної маскулінності.
9. Назвіть основні константи маскулінності.
10. Визначте, які глобальні зсуви маскулінності є характерними для сучасного суспільства?

Доповніть речення:

1. Початок «кризи маскулінності» датується
2. Головне джерело всіх чоловічих проблем і труднощів ідеологи «Чоловічого визвольного руху» вбачали в ... чоловічої статевої ролі
3. Основний девіз руху «... ..» – чоловік усюди і скрізь має бути главою, ведучим; його сутність і покликання – бути відповідальним лідером.

4. Своєрідним маніфестом міфо-поетичного чоловічого руху стала книга поета Роберта Блая «... ..».
5. Трактатування маскулінності як сукупності природних якостей, що відрізняють чоловіків (самців) від жінок (самок) стали основою ... парадигми.
6. Психоаналітична парадигма дозволяє виразити і описати суб'єктивні переживання чоловіків, пов'язані з
7. На думку Джудіт Батлер, традиційний канон гегемонної маскулінності направлений не лише і не стільки проти ... , скільки проти
8. У політичній сфері змінюються гендерні стосунки
9. У ХХ ст. істотно змінився характер соціалізації
- 10 Сучасні жінки чекають від своїх партнерів не лише високої потенції, але і ...
... ..

План семінарського заняття №3

Тема 3. Концептуалізація гендеру в чоловічих дослідженнях

1. Причини виникнення чоловічого руху.
2. Основні напрямки чоловічого руху.
3. Сутність і парадигми маскулінності.
4. Константи і глобальні зсуви маскулінності.
5. Криза маскулінності

Тематика реферативних повідомлень:

1. Маскулінність, фемінність як чинники особистісної самоідентифікації
2. Роберт (Рейвін) Конелл
3. Майкл Меснер
4. Рух за права чоловіків
5. Історичний та етнокультурний характер уявлень про маскулінність

Література:

1. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. К.: КНТ, 2019. – 280с.
2. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 31 с.
3. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.

4. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. – К.: Основи, 2017. – 256 с.
5. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К.:«ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.
6. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
7. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. URL: <https://a-z-gender.net/ua/filiaciya.html>

ЛЕКЦІЯ №4

РОЗВИТОК ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Питання для вивчення:

1. Характерні риси та особливості стосунків між чоловіком і жінкою в Античності та ранньому Середньовіччі в Україні.
2. Традиції та особливості поведінки українських чоловіків і жінок в XV – XIX ст.
3. Взаємини між чоловіком і жінкою в новітній час.
4. Повномасштабна війна в Україні і розвиток гендерних відносин.

Термінологічний словник

Амазонки – у грецькій міфології жінки-войовниці, що являли собою окреме плем'я. За легендами, воно проживало біля найвіддаленіших берегів Евксинського Понта (Чорного моря). Їхньою столицею було місто Феміксіра. Етимологія терміну «амазонки» достовірно невідома. За однією із версій, назва «амазонки» походить від іранського «ha-mazan» – жінка-воїн; за іншою – від «a masso» – недоторкана (для чоловіків). Іноді термін «амазонки» витлумачується як безгруді, оскільки народженим у них дівчатам випалювали праву половину грудей для кращого володіння луком. З дитинства амазонок вчили володіти списом, мечем, метати дротики та бути майстерними наїзницями. Проблему відтворення власного племені вони вирішували в такий спосіб: раз на рік зустрічалися з чоловіками сусіднього племені, а потім усіх народжених хлопчиків віддавали цим чоловікам або вбивали, а дівчаток залишали собі. Геракл виступив проти амазонок, щоб відняти чарівний пояс Іпполіти, їхньої цариці, дарований їй самим Аресом, богом війни (дев'ятий подвиг Геракла). У Троянській війні амазонки виступали на боці троянців. Питання про те, чи були

амазонки класичним матріархальним суспільством, залишається відкритим. Тим не менш, амазонки, як і сармати, являють собою цікаву культурну модель поведінки, яку можна виявити в деяких сучасних суспільствах (наприклад, Папуа і Нова Гвінея). Сьогодні історики та археологи не мають єдиної думки щодо реальності існування амазонок, описаних Геродотом.

Весталка – жриця храму Вести (богині домашнього вогнища й жертвовного вогню). Обиралися весталки з поміж дівчат 6-10 років зі знатних родин. У їхні обов'язки входило підтримувати вічний вогонь і служити в храмі. Весталки давали обітницю зберігати невинність, за порушення якої їх могли живими закопати в землю. Служба весталок тривала 30 років, після чого вони ставали вільними й отримували право на заміжжя. Утім, останнє траплялося вкрай рідко, тому що існувало повір'я, що шлюб із весталкою не призведе до добра. Окрім того, виходячи заміж, колишня весталка втрачала свій унікальний для римської жінки соціальний і майновий статус і ставала звичайною матроною, повністю залежною від чоловіка, що, зрозуміло, було їй не вигідно. Весталка користувалася в римському суспільстві надзвичайними почестями: вона вільно розпоряджалася своєю власністю, свідчила в суді без присяги, на вулиці її супроводжував ліктор (публічний служитель вищих начальників, що йшов звичайно попереду їх, розганяючи натовп). Особистість весталки була недоторканною (той, хто ображав весталку, засуджувався на смерть); якщо назустріч весталці вели на страту злочинця, йому дарували життя. Інститут весталок існував протягом 11-ти сторіч у Римі до IV ст. н.е.

Гінекея – жіноча половина будинку в Стародавній Греції, яка знаходилась або на другому поверсі, або на задньому дворі.

Гінекократія – термін введений Іоганном Якобом Баховеном, у науці не вживається, синонім матріархату.

Гінопія – жіноча невидимість. Ця культурна характеристика притаманна патріархатній культурі. Гінопія відкрито проявляється, наприклад, у традиційній історії, яка є історією війн та політичних переворотів, в яких постать жінок практично відсутня.

Гетера – освічена незаміжня жінка у Стародавній Греції, яка вела вільний незалежний спосіб життя. Терміном «гетера» також позначалися і повії, проте від сучасного розуміння гетер відрізняла освіченість. Вони не стільки надавали сексуальні послуги (до того ж, здебільшого за власним вибором), скільки розважали бесідою, піснею чи танцем та приваблювали аристократичними манерами. Імена відомих гетер збереглися і до нашого часу, серед них історики згадують Археанассу – подругу Платона, Герпіліс – коханку Аристотеля і мати його сина, Лагіску – коханку ритора Ісократата та оратора Демосфена, Лаїс Коринфську – кохану філософа Арістіппа та багато ін.

Матріархат – ранній період у розвитку первіснообщинного ладу (від палеоліту до розвинутого неоліту), який характеризувався наявністю материнського роду й рівноправ'ям із чоловіком, а пізніше провідним становищем жінки у суспільстві. Із огляду на гендерну проблематику, матріархат сьогодні розглядається як гіпотетична форма соціального устрою, у якій сімейна та політична влада належить жінкам.

Матрона – у Стародавньому Римі почесна назва вільнонародженої заміжньої жінки, матері сімейства, що користується гарною репутацією та належить до вищого стану.

Патріархат – андроцентрична організація суспільства, із зафіксованою в ньому нерівністю та жорсткою регламентацією статево-рольових відносин. Патріархатними називають суспільства, у яких чоловіки є «домінантним елементом» у сімейному, господарському та суспільному житті. Це явище також відоме під ім'ям андрархії або андрократії. Патріархат характеризується, зокрема, такими ознаками як: патрилійність (походження дітей, спорідненості та успадкування визначається за лінією батька), патрилокальність (проживання дружини в сім'ї або будинку чоловіка, вибір місця проживання сім'ї чоловіком), моногамія (двобатьківська сім'я) або полігінія (багатоженство), зосередженість прав щодо розпорядження майном та економічним життям родини в руках чоловіка. Патріархат характерний практично для всіх традиційних суспільств. Також патріархатом називають останній період в історії первіснообщинного ладу, який заступив матріархат і передував класовому суспільству.

Патронім (по-батькові) – це частина родового імені людини, що виникло від імені, прізвища чи назви професії батька або інших предків за чоловічою лінією. Наприклад, Володимирівна або Володимирович. Патронім, що передається від батька, є протилежністю матроніму, що передається від матері.

Сімейний міф – це система добре інтегрованих вірувань, які поділяються всіма членами/-кинями родини, а також система стосунків між ними та їхнього взаємного становища в сім'ї і щодо яких не виникає сумніву в членів/-кинок родини, попри явні розходження з дійсністю. Міф інколи схожий на казку, адже він легко обіцяє сімейне щастя, наприклад, «От вийду заміж – і стану щасливою (успішною, багатою тощо)», тобто щось на зразок: «Приїде принц на білому коні...». Деякі міфи регулюють стосунки між членами/-кинями родини, наприклад, «У шлюбі партнери та партнерки повинні бути якомога меншими егоїстами/-ками й завжди думати про інтереси іншого/іншої»; «Коли все йде не так, потрібно знайти винного або винну»; «Хороші сексуальні стосунки неминуче приводять до міцного шлюбу».

Один із найпоширеніших міфів у родині – це розподіл сімейних обов’язків, згідно з яким домашнє господарство повинна вести жінка. Він фактично закріплює гендерну нерівність, що веде свою традицію ще від патріархальної сім’ї

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте гендерні відносини періоду Трипільської культури
2. Проаналізуйте становище жінок періоду Античності
3. Визначте як запровадження християнства вплинуло на статус жінки в Русі-Україні?
4. Розкажіть про особливості укладання і розірвання шлюбів на території України під владою Великого князівства Литовського та Речі Посполитої .
5. Як вирішувалося «жіноче» питання у часи козацтва.
6. Дослідіть діяльність перших жіночих організацій у XIX ст.
7. Проаналізуйте трансформацію гендерних відносин у період перебування України у складі СРСР
8. Визначте нові траєкторії гендерних відносин у період незалежності України
9. Проаналізуйте роль українських жінок у таких галузях суспільного життя як політика, економіка, освіта, охорона здоров’я.
10. Охарактеризуйте зміни гендерних відносин у період повномасштабної російсько-української війни.

Доповніть речення:

1. В основі суспільного устрою трипільських племен спочатку прослідковувалися ... родові відносини, які з часом замінили
2. Скіфське суспільство ставилося із схваленням до занять жіночої частини населення ... справою.
3. У більшості міст-полісів, тотожно із грецькими метрополіями, жінки поділялися за соціальним статусом на ... великі групи
4. Для Русі (кінець IX – початок XIV століть) характерною рисою стало більш ... соціальне становище жінки порівняно із римським чи германським суспільствами.
5. На території України, що знаходилась спочатку під владою Великого князівства Литовського, а потім Речі Посполитої (XIV – XVIII ст.) становище жінки також головним чином залежало від
6. Вхід жінкам на Запорізьку Січ був

7. Перший український жіночий гурток розпочав свою роботу у Києві у ... році, його очолила українська громадська діячка
8. Видатним гендерним ідеологом періоду Української революції 1917 – 1921 рр. стала ...
9. В сучасній Україні майже ... українського населення проживають у складі сім'ї.
10. Бойові професії у Збройних силах України жінки отримала змогу обіймати лише з ... року.

План семінарського заняття №4

Тема 4. Розвиток гендерних відносин в Україні

1. Характерні риси та особливості стосунків між чоловіком і жінкою в Античності та ранньому Середньовіччі в Україні.
2. Традиції та особливості поведінки українських чоловіків і жінок в XV – XIX ст.
3. Взаємини між чоловіком і жінкою в новітній час.
4. Повномасштабна війна в Україні і розвиток гендерних відносин.

Тематика реферативних повідомлень:

1. Видатні жінки України: княгиня Ольга, Анна Ярославна, Леся Українка, Соломія Крушельницька
2. Жіноче тіло в українській культурі
3. Жінки в Збройних Силах України: гендерний дисбаланс чи патріотичний обов'язок?
4. Феномен «queer-ідентичності» і українське суспільство

Література

1. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. К.: КНТ, 2019. – 280с.
2. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 31 с.
3. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.
4. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. – К.: Основи, 2017. – 256 с.

5. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К:«ФОРМ Голембовська О. О.», 2018. – 204с.
6. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
7. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. URL: <https://a-z-gender.net/ua/filiaciya.html>

ЛЕКЦІЯ №5

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ

Питання для вивчення:

1. Гендерна ідентичність.
2. Гендерна соціалізація індивіда, агенти гендерної соціалізації.
3. Теорії гендерної соціалізації.
4. Гендерні дисгармонії.

Термінологічний словник

Атрофія гендерної ролі – це втрата роллю її функціональних особливостей, скорочення сфер вживання в результаті обмеження ролі поведінки, тривалого перебування гендерної ролі в латентному стані тощо. Атрофія ролі виникає тоді, коли унаслідок соціальних причин виконання гендерних ролей стає неможливим.

Гендерна ідентичність – це переживання власної відповідності гендерним ролям, тобто сукупностям суспільних норм і стереотипів поведінки, характерних для представників/-ниць певної статі (або таким, що приписуються представникам/-цям певної статі суспільно-історичною чи соціокультурною ситуацією).

Гендерно-рольовий дефіцит – це затримка гендерно-ролевого розвитку, блокування важливих потреб в ролевому розвитку, унаслідок чого гендерна роль не формується або розвивається частково. Ролевий дефіцит може розвиватися тоді, коли гендерні ролі прямо або побічно заборонялися в дитинстві, не заохочувалися або отримували негативну оцінку значущого соціального оточення.

Гендерно-рольовий інфантилізм – це невідповідність гендерної ролі віковій стадії гендерного розвитку, заміна або компенсація одних ролей іншими, які відповідають більш ранньому періоду життя. Це виявляється в

переважанні дитячих форм гендерно-рольової поведінки, наприклад, у сфері родинних ролей роль чоловіка / дружини заміщається роллю дитини.

Гендерно-рольовий конфлікт – протиріччя між традиційними уявленнями про гендерну роль і реальними потребами людини.

Гендерно-рольова соціалізація – це засвоєння людиною гендерних ролей, суспільних очікувань з приводу цих ролей, тобто формування психологічних характеристик, що відповідають гендерним ролям і гендерним ідеалам суспільства. Ці ролі тісно пов'язані з усвідомленням себе представником певної статі і з нормативами поведінки, характерної для представників цієї статі. Гендерні ролі тісно пов'язані зі статевою і гендерною ідентичністю.

Гомосексуалізм – дискримінаційна назва одностатевих стосунків, що асоціюється із медичним діагнозом та найчастіше використовуються з метою дифамації, позначення збиткової якості, образи, лайки, а також за мовною інерцією.

Гомосексуальність – надання переваги представникам власної статі в якості об'єкту любовних стосунків, еротичного потягу чи сексуальних взаємин.

Диференціальне наслідування – механізм соціалізації, в ході якої людина вибирає рольові моделі у відповідній їй з точки зору загальноприйнятих норм групі і починає наслідувати їх у поведінці.

Диференціальне підсилення – винагорода прийнятної гендерно-рольової поведінки і покарання – неприйнятного, за умови, що заохочення або покарання людини за певні моделі поведінки, інтереси, тощо залежать від її біологічної статі.

Квір – загальний термін на позначення ЛГБТК+, тобто людей, що не є гетеросексуальними або цисгендерними. Наприкінці XIX століття це слово означало дивний або своєрідний, його також вживали як лайливе позначення гомосексуальних людей. З кінця 1980-х років деякі політичні та соціальні ЛГБТК+-групи почали експропріювати слово, створивши спільноту для обстоювання політичної ідентичності.

Квір-гетеросексуальність – це гетеросексуальна практика або ідентичність, яку суперечливо називають квір – термін, який традиційно використовувався для опису окремих людей або всього, що є дивним, різним та незвичним. Ця концепція вперше з'явилась в середині 1990-х років в рамках радикального фемінізму, як позитивна ідентифікація була озвучена Клайдом Смітом у роботі, виголошеній на конференції в Амстердамі у 1997 році; у 2003 році The Village Voice опублікував статтю під назвою «The Queer Heterosexual», яку з того часу цитували інші, використовуючи цей термін.

Соціалізація – комплексний процес та результат засвоєння й активного відтворення людиною соціально-культурного досвіду (знань, цінностей, норм, моралі, традицій тощо) на основі її діяльності, спілкування і відносин, обов’язковий фактор розвитку особистості. Виступає одним із основоположних соціальних процесів, що забезпечує повноправне існування людини всередині суспільства. Соціалізація є двостороннім процесом, оскільки відбувається не лише збагачення соціальним досвідом, а й реалізація людиною соціальних зв’язків. Її суть зводиться до поєднання в процесі соціалізації особи адаптації та відособлення, тобто збереження суб’єктності людини в умовах певного суспільства.

Статеві девіації – це відхилення від нормативних статевих і гендерних ролей.

Статева ідентичність – це усвідомлення своєї приналежності до тієї або іншої статі.

Трансгендер – збірний термін, що використовується для опису людей з широким спектром ідентичностей, чий гендер відрізняється від статі, зазначеної при народженні. Трансгендер – це немедичний термін, який з 1990-х років все частіше використовується як загальний термін для опису людей, чия гендерна ідентичність (внутрішнє відчуття, переживання власної статі) або гендерна експресія (зовнішній прояв гендеру) відрізняється від статі, до якої вони були віднесені при народженні. Деякі люди, які відносять себе до трансгендерів, не вважають себе відповідними бінарній гендерній системі – суворому поділу на чоловічу та жіночу статі. Крім того, все частіше використовуються нові терміни, такі як гендерна невідповідність (неконформність), гендерквір, бігендер, агендер тощо.

Транссексуалізм – це повне усвідомлення себе представником протилежної статі. Навіть якщо у людини немає жодних біологічних відхилень, така інверсія статевої ідентичності дає підстави для хірургічної зміни біологічної статі.

Трансвестизм – це форма порушень гендерної ідентичності, яка виявляється в прагненні грати роль протилежної статі, потреби переодягатися, використовувати ім’я і інші ролеві атрибути протилежної статі, хоча це не супроводжується повним усвідомленням себе представником іншої статі.

Питання для самоконтролю

1. Порівняйте поняття «гендерна ідентичність» і «статева ідентичність»
2. Проаналізуйте основні етапи формування гендерної ідентичності

3. Визначте основні механізми, які впливають на формування гендерної соціалізації.
4. Охарактеризуйте рівні, на яких відбувається гендерна соціалізація
5. Назвіть основних агентів гендерної соціалізації
6. Визначте особливості впливу батьків на дитину у різні вікові відтинки часу.
7. Охарактеризуйте вплив сиблінгів та однолітків на формування гендерної соціалізації дитини.
8. Надайте коротку характеристику класичним теоріям гендерної соціалізації особистості.
9. Проаналізуйте основні гендерні дисгармонії.
10. Охарактеризуйте статеві девіації, які можуть відбуватися в середовищі сучасного суспільства.

Доповніть речення:

1. Первинна статева ідентичність, тобто усвідомлення своєї статевої приналежності, формується у дитини вже до ... року.
2. У ... віці конкретизуються і закріплюються уявлення про вміст і виконання гендерних ролей
3. Гендерні ролі тісно пов'язані зі ... й ... ідентичностями.
4. На ... рівні гендерна роль похідна від особливостей самої особи, її усвідомлених або неусвідомлених установок, стереотипів, життєвого досвіду.
5. Відсутність батька впливає на статево-рольову орієнтацію дитини у віці до ... років сильніше, ніж відсутність батька в більш старшому віці..
6. Хлопчики різко негативно оцінюють ... однолітків.
7. У дошкільних освітніх закладах відбувається активне засвоєння традиційних соціостатевих ролей в ... і ... полі.
8. У психоаналітичній теорії Зігмунда Фрейда аналізуються механізми статевої соціалізації, а основна роль в статевій диференціації приписуються
9. Проблеми і протиріччя гендерного розвитку і гендерної соціалізації є причиною багатьох гендерних дисгармоній, до яких відносять ..., ... і
10. Атрофія ролі виникає тоді, коли унаслідок соціальних причин виконання гендерних ролей стає

План семінарського заняття №5

Тема 5. Гендерна соціалізація.

1. Сутність гендерної соціалізації.
2. Агенти гендерної соціалізації.

3. Теорії гендерної соціалізації.
4. Типи гендерних дисгармоній.

Тематика реферативних повідомлень:

1. Морально-правові норми – гендер у фокусі релігії
2. Гендерна культура українського суспільства
3. Особливості гендерної ідентифікації
4. Гендерна соціалізація в сім'ї
5. Гендерні аспекти соціалізації курсантської та студентської молоді.

Література:

1. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. К.: КНТ, 2019. – 280с.
2. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 31 с.
3. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.
4. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. – К.: Основи, 2017. – 256 с.
5. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К.: «ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.
6. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
7. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. URL: <https://a-z-gender.net/ua/filiaciya.html>

ЛЕКЦІЯ №6 ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Питання для вивчення:

1. Поняття гендерної дискримінації
2. Форми дискримінації, ксенофобія, дискримінація за гендерною ідентичністю, статтю, сексуальною орієнтацією.
3. Протидія світової спільноти дискримінаційним проявам.

Термінологічний словник

Антисемітизм – вороже ставлення до євреїв як релігійної та етнічної групи.

Гомофобія – вороже ставлення до гомосексуалів, їхнього стилю життя і культури.

Дискримінація – відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав. Поняття охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи щодо можливостей інших груп. Акти дискримінації можуть відбуватися відкрито чи таємно, індивідуально чи анонімними групами, бути одиничними чи системними, незначними (у жартах) або ж серйозними, що завдають психічну, матеріальну або фізичну шкоду та загрозу життю. Дискримінація осіб і соціальних груп за ознакою раси, релігії, статі, етнічної приналежності, походження, національності або сексуальної орієнтації заборонена у багатьох міжнародних документах з прав людини і в Лісабонській угоді, що заміняє Конституцію ЄС.

Етнофобія – різновид ксенофобії, що виступає у вигляді нетолерантного ставлення до представників інших соціальних груп за расовою або етнічною ознакою.

Ісламофобія – страх перед представниками мусульманського віросповідання.

Ксенофобія – це страх по відношенню до інших, чужих, не своїх. Міжнародні словники визначають ксенофобію як «страх або ненависть до чужинців чи іноземців або до всього, що є чужим чи іноземним». або інших людей, не знаючи їх.

Мова ворожнечі – це будь-яке самовираження з елементами заперечення принципу рівності всіх людей у правах.

Нетерпимість – це відсутність поваги до вчинків та переконань, що відрізняються від своїх власних. Вона також стосується відторгнення людей, яких ми сприймаємо як інших, наприклад, членів іншої соціальної чи етнічної групи, або людей з іншою політичною чи сексуальною орієнтацією. Нетерпимість може проявлятися у широкому діапазоні дій, починаючи з уникання таких людей, мовної ненависті, і закінчуючи тілесними травмами або навіть вбивствами.

Непряма дискримінація – це дискримінація, коли нібито нейтральна умова, критерій, або практика де-факто ставить окрему особу чи представників певної меншини у невідгідне, порівняно з іншими, становище.

Пряма дискримінація – це дискримінація, яка характеризується наявністю наміру дискримінувати людину чи групу людей, наприклад, коли

бюро з працевлаштування відхиляє претендента циганської національності, або компанія з нерухомості не надає квартир іммігрантам.

Сексизм – упереджене ставлення, дискримінація людини за ознакою статі чи гендерною ідентичністю. У суспільстві сексизм може бути представлений у вигляді системи стереотипів, офіційно закріплених положень чи навіть ідеології. В основі сексизму лежить переконання про перевагу однієї статі над іншою. Основним противником сексизму виступає фемінізм. У гендерній теорії розрізняють три види сексизму: інституційний – дискримінація на рівні суспільства та його інститутів, міжособистісний – дискримінація людини іншою людиною і внутрішній – коли людина сама тиражує дискримінаційні установки до власної статі, приймаючи їх за істину.

Соціальна дистанція – соціологічна категорія, що характеризує ступінь прийняття або відторгнення людиною представників інших соціальних груп

Стереотип – це узагальнююче переконання або думка про ту чи іншу групу людей, наприклад, що підприємці амбітні, державні службовці не мають почуття гумору, або що жінки мають довге волосся і носять спідниці.

Структурна нерівність – це стан, який виникає, коли певні групи користуються нерівноправним становищем по відношенню до інших груп, у результаті нерівного відношення до їх ролей, функцій, прав і можливостей.

Структурна дискримінація – дискримінація, яка базується на способі організації нашого суспільства. Сама система ставить у не вигідне становище певні групи людей та реалізується через норми, процедури, форми відносин і поведінки, які створюють перешкоди для досягнення реальної рівності або рівних можливостей. Структурна дискримінація часто проявляється у вигляді інституційної упередженості, механізмів, які постійно діють на користь однієї групи і дискримінують іншу або інші.

Упередження – це судження, як правило, хибне, яке ми робимо про іншу людину.

Питання для самоконтролю

1. Порівняйте поняття «дискримінація» і «нетерпимість».
2. Охарактеризуйте поняття структурної дискримінації.
3. З'ясуйте сутність позитивної дискримінації.
4. Наведіть приклади мультикультурної дискримінації
5. Поясніть, яку роль у житті сучасного суспільства відіграють стереотипи і упередження?
6. Наведіть приклади ксенофобії у сучасному суспільстві.
7. У яких суспільствах гомофобія стала частиною політичної ідеології? Чому?

8. Охарактеризуйте шкалу соціальної дистанції Богардуса.
9. В яких проявах існує мова ворожнечі?
10. Назвіть міжнародні установи, які протидіють дискримінації стосовно гендерних питань.

Доповніть речення:

1. Людей можуть дискримінувати через їх ..., ..., ..., ..., ..., ...,
2. Принципи рівності і недискримінації закріплені у
3. Непряма дискримінація часто є більш ... і її, ніж пряму дискримінацію.
4. Дискримінація зазвичай чиниться ... проти
6. Структурна дискримінація є результатом ... форм упереджень..
7. Ромофобія – дискримінація та вороже ставлення по відношенню до
8. Заклики до насильства чи дискримінації належать до ... форми мови ворожнечі.
9. з прав людини був першим міжнародним органом, що зазначив, що кримінальні закони щодо сексуальної орієнтації порушують права людини.
10. Одним з основних інструментів боротьби з дискримінацією в рамках системи ООН є

План семінарського заняття №6

Тема 6. Гендерна дискримінація

1. Дискримінація: загальне поняття та види.
2. Пряма і непряма дискримінація
3. Структурна дискримінація: ксенофобія, расизм, антисемітизм.
4. Дискримінація за гендерною ідентичністю, статтю, сексуальною орієнтацією.
5. Інституційні механізми подолання гендерної дискримінації

Тематика реферативних повідомлень:

1. Особливості гендерної дискримінації в Україні
2. Гендерна дискримінація в країнах ЄС
3. Глобальний Індекс гендерного розриву.

Література:

1. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. К.: КНТ, 2019. – 280с.
2. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної

- рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 31 с.
3. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.
4. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. – К.: Основи, 2017. – 256 с.
5. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К:«ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.
6. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
7. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. URL: <https://a-z-gender.net/ua/filiaciya.html>

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ЛЕКЦІЯ №7

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Питання для вивчення:

1. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
2. Рекомендація №30 до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
3. Резолюція РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та суміжні резолюції
4. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.
6. Інструкція Генерального секретаря ООН з репарацій, пов'язаних з сексуальним насильством під час конфліктів

Термінологічний словник

Конвенція – різновид міжнародного договору. Конкретні ознаки, за якими той чи інший договір слід називати конвенцією, виділити важко. Швидше можна вести мову про традиції називати договори певного типу чи змісту конвенціями. Поширена думка – конвенція – це угода між суб'єктами міжнародного права, що регулює між ними відносини через створення взаємних прав та обов'язків. Як правило, назву конвенції отримують багатосторонні угоди. Серед двохсторонніх угод конвенціями називають угоди з консульських, поштових, транспортних та інших питань. Важливо, що конвенція регулює весь комплекс питань, пов'язаних з відповідною темою.

Резолюція – документ, що фіксує рішення, постанову. Найчастіше резолюцію ухвалюють на зборах, нарадах, з'їздах, конференціях; її вміщують у кінці протоколу або пишуть окремо і додають до нього.

Резолюція Ради Безпеки ООН – документ, який приймається з важливих питань забезпечення безпеки. Резолюції Ради Безпеки є офіційним відображенням думки або волі органів ООН.

Угода – домовленість громадян і організацій стосовно встановлення, зміни або припинення цивільних прав або обов'язків. Угоди можуть бути

односторонніми і дво- чи багатосторонніми (договір). Дії як юридичні факти завжди мають вольовий характер і поділяються на правомірні й неправомірні. Угоди – це вольові і правомірні дії, безпосередньо спрямовані на досягнення правового результату, а саме: на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов’язків. В угоді виявляється воля її учасників, яка має пізнаватися іншими особами, а тому повинна бути виражена, виявлена зовні. Зовнішній вияв волі називається волевиявленням. Це – суть угоди. Без волевиявлення немає угоди. Іноді для укладення угоди, крім волевиявлення, необхідно вчинити фактичні дії.

Нормативно-правові документи

Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок – міжнародний договір, прийнятий в 1979 році Генеральною Асамблеєю Організації Об’єднаних Націй. Описується як міжнародний «білль про права» для жінок. Договір укладений 3 вересня 1981 року і ратифікований 189 державами. Більше 50 країн ратифікували Конвенцію з урахуванням певних заяв, застережень і заперечень, у тому числі 38 країн, які відкинули виконання статті 29, де розглядаються засоби врегулювання спорів, що стосуються тлумачення або застосування Конвенції. Україна підписала Конвенцію 17 липня 1980 року, ратифікувала її – 19 грудня 1980 року; Факультативний протокол Конвенції було ратифіковано 5 червня 2003 року.

Основна тема, якій присвячені і преамбула, і статті Конвенції – це формулювання закликів до практичних дій держав щодо ліквідації дискримінації жінок. Вони розкриті в перших шістнадцяти статтях. Ще в дванадцяти виписані вимоги до звітності та адміністративні механізми впровадження положень Конвенції.

Рекомендація №30 до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо становища жінок в умовах запобігання конфліктів, у конфліктних та постконфліктних ситуаціях – нормативно-правовий документ, покликаний додати гендерний компонент до дій держави щодо запобігання військовим конфліктам та політичним кризам, розбудови миру та вирішення конфліктів.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (2000 р.) – одна з найбільш важливих резолюцій РБ ООН у сфері політики безпеки. Цей документ наголошує на важливій ролі жінок у запобіганні і врегулюванні конфліктів та в розбудові миру, а також закликає держави-члени забезпечити більш активну участь жінок на всіх рівнях прийняття рішень в національних, регіональних і міжнародних інститутах, у механізмах запобігання, управління

та вирішення конфліктів. Резолюція стала інституційною рамкою для інтеграції жінок до безпекового сектору. Основні положення резолюції визначають особливу важливість врахування потреб жінок та дівчат у конфліктних ситуаціях та особливу вразливість жінок перед негативними наслідками конфліктів. Рада Безпеки закликає держави-члени ООН активно залучати жінок до прийняття рішень на всіх рівнях в рамках національних, регіональних та міжнародних інститутів та механізмів запобігання, регулювання та вирішення конфліктів. Держави-члени ООН закликають включати гендерний компонент в польові операції, зокрема активніше залучати жінок у складі військових та поліцейських сил.

Резолюція РБ 1820 (2008) – резолюція засуджує сексуальне насильство як знаряддя війни і оголошує зґвалтування та інші форми сексуального насильства військовими злочинами. Вона наголошує на посиленні попередження гендерно зумовленого насильства, превенції випадків насильства, які скоюють представники сил з підтримання миру (військовими), та зобов’язує Генерального Секретаря ООН презентувати щорічні звіти щодо імплементації Резолюції 1325.

Резолюція 1888 (2009) – резолюція, яка приписує місіям з підтримання миру робити все для запобігання і реагування на сексуальне насильство і привела до створення посади Спеціального представника з питань сексуального насильства в умовах збройного конфлікту та створення експертної групи, яка працювала над зменшенням гендерно зумовленого насильства.

Резолюція 1889 (2009) – резолюція щодо розширення участі жінок в мирних процесах і вимоги до Генерального Секретаря розробити Стратегію щодо імплементації положень резолюції РБ ООН 1325 та глобальні індикатори для відстеження ходу здійснення 1325. Вона також передбачає заснування посад Радниці із захисту жінок, які будуть у складі миротворчих місій.

Резолюція 1960 (2010) – резолюція, спрямована на припинення безкарності за сексуальне насильство в збройних конфліктах, закликавши Генерального секретаря «назвати й присоромити» збройні групи, які чинять сексуальне насильство і санкції для стримування конфліктів, пов’язаних із сексуальним насильством.

Резолюція 2106 (2013) – резолюція, прийнята для боротьби з безкарністю щодо проблеми сексуального насильства у збройних конфліктах і реалізації попередніх резолюцій. Вона також визнає, що сексуальне насильство в конфлікті також може впливати на чоловіків і хлопчиків, а також на всю громаду у вигляді травми, якої сексуальне насильство може завдати. В ній ще раз наголошувалось на необхідності швидкого реагування на випадки сексуального насильства в умовах збройних конфліктів, говорилося про

створення спеціальних фондів та реабілітаційних програм для постраждалих від насильства. Підкреслювалась спеціальна роль гендерних радників, міжнародних та громадських організацій в реабілітації та превенції.

Резолюція 2122 (2013) – резолюція, що підтверджує прихильність Ради Безпеки до боротьби з сексуальним насильством в умовах збройного конфлікту і повного здійснення Резолюції 1325 і інших резолюцій щодо жінок, миру і безпеки. Вона наголошує на важливості проведення регулярних консультацій із жіночими організаціями, спеціальної фінансової підтримки жіночих ініціатив, активній та рівній участі жінок у процесах виборів. Вона також зобов'язала Генерального Секретаря ООН представити

Резолюція 2242 (2015) – резолюція щодо ролі жінок у боротьбі з насильницьким екстремізмом і тероризмом, вдосконалення власних методів роботи Ради Безпеки по відношенню до жінок, миру і безпеки, а також узагальнила гендерні рекомендації, зроблені на високому рівні незалежною Групою з операцій на користь миру і глобального дослідження.

Резолюція 2467 (2019) – резолюція, що визнала необхідність застосування підходу, орієнтованого на інтереси постраждалих осіб, при розробці та здійсненні будь-яких заходів, спрямованих на запобігання сексуальному насильству в конфліктних та постконфліктних ситуаціях та реагування на нього.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська Конвенція з прав людини) – нормативно-правовий документ, прийнятий відповідно до Загальної декларації прав людини з метою додержання країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини. Конвенція була відкрита для підписання 4 листопада 1950 року, набула чинності 3 вересня 1953. Вона запровадила судовий механізм захисту визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах-членах Ради Європи. Витрати на роботу суду фінансуються з внесків країн-членів Ради Європи. Звернутися до Європейського суду з прав людини можна тоді, коли вичерпані всі засоби національного правового захисту прав людини. Скарга повинна подаватися мовою національного судочинства, до неї обов'язково додаються рішення всіх судових інстанцій. Термін розгляду справи – у середньому 3–5 років. Україна, ставши 9 листопада 1995 членом Ради Європи, взяла на себе зобов'язання дотримуватися положень названої конвенції. 23 квітня 1998 кабінет міністрів України ухвалив постанову «Про уповноваженого у справах дотримання конвенції 1950 р. «Про захист прав і основних свобод людини». У листопаді 1998 року Європейський суд з прав людини та Європейська комісія з прав

людини були об'єднані в новий постійно діючий орган – Європейський суд. До його складу увійшов представник України, який бере участь у засіданнях вищої палати суду при розгляді справ за позовами українських громадян. Конвенція набула чинності для України 11 вересня 1997 року. МЗС України затвердило офіційний переклад 27 січня 2006 року.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або Стамбульська конвенція – міжнародна угода Ради Європи, яка криміналізує та попереджує насильство проти жінок та дівчат та захищає постраждалих. Йдеться про: домашнє насильство (включно з психологічним та економічним), сексуальне насильство (зґвалтування, зокрема й шлюбні, та сексуальні домагання), убивства честі та інші злочини, випробуванні «честю» (обливання кислотою, спалювання вдів, вбивства наречених, смерть за посаг), калічення жіночих геніталій, примусові стерилізації, аборти та шлюби, переслідування (сталкінг) та інше насильство, асоційоване зі статтю. Конвенція визначає насильство проти жінок порушенням прав людини та формою дискримінації і пропонує системні та контрольовані стратегії викорінення цих явищ. Метою конвенції є запобігання насильству, захист постраждалих і «покінчення з безкарністю злочинців». Конвенція не вимагає узаконення одностатевих шлюбів чи іншої регуляції особистого життя, не стосується сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності чи трансгендерності, а також не регулює сімейні структури: вона не містить визначення «сім'ї» і не сприяє певному типу сімейних умов. Конвенція захищає не лише жінок, а також не регулює релігійні норми чи вірування. Станом на квітень 2022 року конвенція підписана 45 країнами та Євросоюзом. Україна, одна з країн-авторок Конвенції, підписала Конвенцію 7 листопада 2011 року, а ратифікувала – 20 червня 2022 року.

Інструкція Генерального секретаря ООН з репарацій, пов'язаних із сексуальним насильством під час конфлікту – інструкція, яка спрямована на забезпечення політики і оперативного керівництва для Організації Об'єднаних Націй щодо відшкодування постраждалим від сексуального насильства пов'язаного з конфліктом. Вона покликає доповнити інші відповідні інструменти ООН та інструктивні вказівки

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте основну тему, якій присвячена преамбула і статті Конвенція ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок».
2. Проаналізуйте три основні принципи, на основі яких сформований зміст Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок».

3. З'ясуйте яким чином побудовані статті Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок».
4. Який нормативно-правовий акт має специфічну прив'язку до конфліктної ситуації? Яких проблем він торкається?
5. З якою метою було прийнято Резолюцію Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»?
6. Назвіть суміжні резолюції, які доповнюють резолюцію 1325 «Жінки, мир, безпека».
7. Охарактеризуйте обов'язкові зобов'язання, які встановлює Європейська Конвенція із захисту прав людини та основних свобод для кожної держави, що її ратифікувала.
8. Проаналізуйте основні проблемні питання, до вирішення яких звертається Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.
9. В якому році було опубліковано Інструкцію Генерального секретаря ООН з репарацій, пов'язаних з сексуальним насильством під час конфліктів?
10. Назвіть форми відшкодування матеріальних і духовних збитків, які було запропоновано Інструкцією Генерального секретаря ООН з репарацій, пов'язаних з сексуальним насильством під час конфліктів.

Доповніть речення:

1. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в
2. Конвенція підкреслює важливість ... у контексті рівного доступу жінок до всіх ресурсів країни.
3. Розділи Рекомендації №30 відповідають розділам ..., але мають специфічну прив'язку до конфліктної ситуації.
4. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» закликає Генерального секретаря активізувати участь жінок на директивних рівнях у ..., ..., ..., ...
6. Рада Безпеки ООН вважає за необхідне залучати досвід жінок при вирішенні ..., ..., ..., ...
7. Резолюція РБ 1820 (2008), яка засуджує сексуальне насильство як знаряддя війни і оголошує зґвалтування та інші форми сексуального насильства
8. Згідно положень Стамбульської конвенції відбувається перенесення тягара доказування з ... сторони на ...

9. Підготовка Інструкції Генерального секретаря ООН з репарацій, пов'язаних з сексуальним насильством під час конфліктів відбувалася за ініціативи і
10. Адекватне відшкодування збитку жертвам конфліктів, пов'язаних з сексуальним насильством, тягне за собою поєднання відшкодування шкоди.

План семінарського заняття №7

Тема 7. Реалізація принципу гендерної рівності в міжнародному законодавстві

1. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
2. Рекомендація №30 до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
3. Резолюція РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та суміжні резолюції
4. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.
6. Інструкція Генерального секретаря ООН з репарацій, пов'язаних з сексуальним насильством під час конфліктів

Реферативні повідомлення:

1. Основні принципи гендерної політики.
2. Міжнародні стандарти гендерної рівності
3. Розвиток гендерного законодавства

Література

1. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/ Колектив авторок. – Київ, 2017. – 264 с.
2. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 31 с.
3. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та факультативний протокол до конвенції з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок. Київ:USAID 2016. – 45с.
4. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (18.12.1979) //

https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence/konvencii/konvenciya-pro-likvidaciyu-vsikh-form-diskriminacii-schodo-zhinok

5. 18 грудня – День підписання Конвенції ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок // https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/18-grudnya-den-pidpisannya-konvenciyi-onn-z-likvidaciyi-vsikh-form-diskriminaciyi-shchodo-zhinok

6. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.

7. Міжнародні зобов'язання України у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків // Україна до НАТО. - <https://ukrainetonato.com.ua/henderna-polityka/mizhnarodni-zobov-iazannia-ukrainy-u-sferi-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostey-zhinok-i-cholovikiv/>

8. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: «К.І.С.», 2004. – 536 с.

Смуток Б. Стамбульська конвенція. Що це таке і чому ратифікацію так довго відкладали // CHAS.NEWS // <https://chas.news/news/stambulska-konventsia-scho-tse-take-i-chomu-ratifikatsiyu-tak-dovgo-vidkladali>

9. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К.:«ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.

ЛЕКЦІЯ №8

СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Питання для вивчення:

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
3. Національний план дій України з виконання резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека».
4. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
5. Відповідальність за скоєння гендерно зумовленого насильства

Термінологічний словник

Антидискримінаційна експертиза – аналіз проектів нормативно-правових актів, за результатами якого надається висновок щодо їх відповідності принципу недискримінації.

Гендерно-правова експертиза – аналіз чинного законодавства, проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Дитина, яка постраждала від насильства за ознакою статі – особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку та зазнала насильства за ознакою статі або стала свідком (очевидцем) такого насильства.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру

Запобігання насильству за ознакою статі – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, спрямованих на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо насильства за ознакою статі, його причин і наслідків, на формування нетерпимого ставлення до насильства за ознакою статі, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Насильство за ознакою статі – діяння, спрямоване проти особи через її належність до певної статі чи стереотипні уявлення про соціальні ролі (становище, обов'язки, поведінку тощо) жінки або чоловіка в суспільстві, або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті.

Обмежувальний припис стосовно кривдника – встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи накладення обов’язків на кривдника, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.

Оцінка ризиків – оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення насильства за ознакою статі, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Позитивні дії – спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну об’єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях жінок і чоловіків щодо реалізації прав і свобод, встановлених Конституцією і законами України.

Протидія насильству за ознакою статі – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, спрямованих на припинення насильства за ознакою статі, надання допомоги та забезпечення захисту постраждалої особи та отримання нею відшкодування завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків насильства за ознакою статі, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки.

Програма для постраждалої особи – комплекс заходів, спрямованих на позбавлення емоційної залежності, невпевненості у собі та на формування в постраждалої особи здатності відстоювати власну гідність та захищати свої права, у тому числі за допомогою уповноважених органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Програма для кривдника – комплекс заходів, складених на основі оцінки ризиків та спрямованих на зміну насильницької поведінки кривдника та формування в нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов’язки жінок і чоловіків.

Профілактичний облік – здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, за дотриманням ним тимчасових обмежень його прав та виконанням обов’язків, покладених на нього у зв’язку із вчиненням домашнього насильства

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або

бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи

Сексуальне домагання – дії сексуального характеру (що не посягають на статеву свободу чи статеву недоторканість особи), виражені вербально, невербально або фізично (слова, жести, рухи тіла, доторкування, поплескування або інші аналогічні дії), які ображають чи принижують гідність особи та можуть супроводжуватися створенням щодо неї залякувального, ворожого або образливого, принизливого середовища (ситуації).

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника – спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства.

Фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Нормативно-правові документи

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» – закон, прийнятий в 2005 р. з метою забезпечення досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» – закон, прийнятий у 2012 році з метою встановлення засад запобігання та протидії дискримінації в Україні. Ця мета має бути досягнута шляхом визначення поняття дискримінації і її основних форм; запровадження принципу недискримінації у законодавстві України; встановлення заборони дискримінації з одночасним визначенням дій, які не вважаються дискримінацією; визначення суб'єктів, наділених повноваженнями щодо запобігання та протидії дискримінації, наділення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини повноваженнями щодо запобігання та протидії дискримінації; запровадження антидискримінаційної експертизи, в тому числі, обов'язкової для проєктів законів України, актів Президента України, інших нормативно-правових актів, що розробляються Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади. Формами дискримінації згідно закону є пряма дискримінація, непряма дискримінація, підбурювання до дискримінації та утиск.

Національний план дій України з виконання резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека» – національний план, розроблений відповідно до Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Указу Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», постанови Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471 «Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України» з метою забезпечення виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», ухваленої Радою Безпеки ООН 31 жовтня 2000 р., та резолюцій Ради Безпеки ООН 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242, 2467, 2493, які разом формують порядок денний «Жінки, мир, безпека».

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» – закон 2017 року, яким визначено організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, захисту прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства, та основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Питання для самоконтролю

1. Яка стаття Конституції України гарантує рівність жінок і чоловіків.
2. Назвіть законодавчий акт, який визначає основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

3. Яке поняття в законодавстві України уперше з'явилося в Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»?
4. Назвіть форми дискримінації, встановлені Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
5. Охарактеризуйте принцип недискримінації.
6. Визначте перелік ознак, за якими заборонена дискримінація згідно Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
7. Проаналізуйте основні завдання, для реалізації яких прийнято Національний план дій України з виконання резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека».
8. Яке поняття введено Законом України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» введено в додаток до існуючого в чинному законодавстві поняття «насильство в сім'ї».
9. Визначте перелік спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству згідно із Законом України «Про запобігання і протидію домашньому насильству».
10. Назвіть види домашнього насильства, за які передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність.

Доповніть речення:

1. Відповідно до Конституції України, жінки і чоловіки мають рівні права на захист життя і здоров'я, закріплені у статті
2. У статті ... Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» зазначені органи, установи та організації, наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
3. Принципи ..., ..., ... забезпечуються Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»
4. Дія Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» поширюється на відносини між публічного та приватного права, місцезнаходження яких зареєстроване на території України.
5. Вперше Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека» було прийнято у ... році.
6. ... насильство включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи.
7. Законом України «Про запобігання і протидію домашньому насильству» ... та ... перелік суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству.

8. Економічне насильство, як злочин, може мати такі форми: ..., ..., ..., ...,
9. Психологічне насильство, на відміну від інших видів насильства, тягне за собою відповідальність лише в випадках.
- 10 Кримінальним кодексом України передбачено ... за злочини, що можуть бути скоєні як вияви гендерно зумовленого насильства.

План семінарського заняття №8

Тема 8. «Національна нормативно-правова база щодо гендерних питань»

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
3. Національний план дій України з виконання резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека».
4. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
5. Відповідальність за скоєння гендерно зумовленого насильства

Реферативні повідомлення:

1. Врахування гендерних аспектів у формуванні законодавства України
2. Українські ЗМІ та відображення гендерної проблематики
3. Проблема гендерного насильства в українському законодавстві

Література

1. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/ Колектив авторок. – Київ, 2017. – 264 с.
2. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р. № 2789-III // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: www.rada.gov.ua
3. Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» від 25 квітня 2001 р. № 283/2001 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283/2001#Text>
4. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 р. № 2866-IV // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022 – 2024

роки» від 12 серпня 2022 р. № 752-р // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text>

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві» від 27 грудня 2006р. № 1834 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1834-2006-%D0%BF#Text>

7. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зі змінами від 17.01.2010 №2229-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

8. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 13.05.2014 № 37 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text

ЛЕКЦІЯ № 9

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СЕКТОРІ МВС УКРАЇНИ. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА ДСНС УКРАЇНИ

Запитання для вивчення:

1. Інституційний механізм формування та реалізації гендерної політики в Україні.
2. Впровадження гендерної рівності в системі органів виконавчої влади України.
3. Проблеми реалізації гендерної рівності та її переваги для сектору безпеки.
4. Особливості реалізації гендерної рівності в діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Термінологічний словник

Алгоритм дій по впровадженню основних механізмів гендерної політики складається з таких інструментів:

Моніторинг – збір і аналіз інформації про результати виконання плану/програми та процесу досягнення бажаних змін. Головна мета моніторингу в разі виникнення труднощів – удосконалити виконання плану/програми.

Оцінка – дослідження відповідності фактично отриманих результатів плану/програми запланованим, наслідки реалізації плану/програми. Зазвичай проводять перед початком упровадження ініціатив для визначення стану

проблеми, вимірювання базових показників і кінцевих для оцінки отриманих змін.

Контроль – перевірка діяльності переважно щодо відповідності нормам чинної нормативно-правової бази та способів утримання дисципліни. Результатом контролю може бути покарання за виявлені невідповідності чи нагорода. Дані моніторингу можуть бути використані для контролю та подальшого прийняття управлінських рішень.

Звітування – усне чи письмове повідомлення про виконану роботу. Аналіз звітів є поширеним методом моніторингу, оцінки та контролю.

Оцінка гендерного впливу – процес визначення прямого чи опосередкованого впливу (позитивного, негативного чи нейтрального), коротко- та довгострокових наслідків реалізації державної політики на становище різних груп хлопців і дівчат, жінок і чоловіків, що дає змогу своєчасно усунути диспропорції та гендерну нерівність.

Урядовий уповноважений з питань гендерної політики – уповноважена Кабінетом Міністрів України посадова особа, на яку покладено функцію з організації здійснення Кабінетом Міністрів України повноважень у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

Радник з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків – посадова особа, яка взаємодіє із заступником керівника органу влади, на якого покладено обов'язки уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, співпрацює з відповідальним підрозділом з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та структурним підрозділом, до повноважень якого належить проведення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

Сектор гендерної рівності апарату ДСНС – самостійний структурний підрозділ апарату ДСНС, що забезпечує реалізацію гендерної політики в системі ДСНС з метою досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в системі цивільного захисту, підпорядкований заступнику Голови ДСНС, який є уповноваженою особою (координатором) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі в системі ДСНС, згідно з розподілом обов'язків.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть Закон України, який регламентує основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
2. Визначте органи й установи, які наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
3. Охарактеризуйте основні завдання Урядового уповноваженого з питань гендерної політики.
4. Визначте мету діяльності радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі.
5. Назвіть основні функції діяльності профільних структурних підрозділів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у діяльності органів виконавчої влади.
6. До якого часу існувала відсутність гендерної складової в розвитку сектору безпеки та оборони відповідно до міжнародних стандартів.
7. Визначте основні перепони, які заважають повноцінно впроваджувати гендерну політику в діяльність органів системи МВС.
8. Назвіть основні нормативно-правові акти, які забезпечують функціонування механізмів гендерної політики в Державній службі України з надзвичайних ситуацій.
9. Охарактеризуйте основні завдання, які покладено на Сектор гендерної рівності апарату ДСНС.
10. Проаналізуйте рівень виконання дорожньої карти по впровадженню гендерної рівності в Державній службі України з надзвичайних ситуацій.

Доповніть речення:

1. Посада Урядового уповноважених з питань гендерної політики була запроваджена Постановою Кабінету Міністрів України у ... році.
2. Впровадження гендерної політики у будь-якому державному органі виконавчої влади має певну систему інструментів: ..., ..., ...,
3. Система моніторингу має передбачати: ...; ...;
4. Для сектору безпеки ... є важливою рушійною силою.
5. Недосконалий інституційний механізм реалізації гендерної політики
... в діяльність органів системи МВС.
6. На виконання статті 12 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в усіх структурних підрозділах Міністерства Внутрішніх справ призначено уповноважених осіб, котрі є ... з питань

забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

7. В апараті ДСНС посади, що займають жінки, складають

8. ДСНС забезпечує рівні можливості жінкам та чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків, реалізації права на отримання ... відпусток.

9 З метою інформування працівників органів системи ДСНС та суспільства про впровадження гендерної політики в діяльність ДСНС на офіційному вебсайті ДСНС забезпечено функціонування

10. Щороку в системі ДСНС проводиться акція

План семінарського заняття № 9

Тема 9 «Проблема забезпечення гендерної рівності в секторі МВС України. Гендерна політика ДСНС України»

1. Інституційний механізм формування та реалізації гендерної політики в Україні.
2. Функції профільних структурних підрозділів з питань гендерної політики.
3. Впровадження гендерної рівності в системі органів виконавчої влади України.
4. Проблеми реалізації гендерної рівності та її переваги для сектору безпеки.
5. Особливості реалізації гендерної рівності в діяльності органів системи ДСНС України.

Реферативні повідомлення:

1. Основні функції уповноваженого з прав людини
2. Гендерні дисбаланси в пенсійному страхуванні в Україні
3. Гендерні дисбаланси у трудовому праві в Україні
4. Забезпечення рівних прав і можливостей стосовно політичної участі жінок в Україні
5. Жінки в українській політиці на рівні прийняття рішень та ініціативи стосовно покращення ситуації.
6. Робота жінок у Державній службі з надзвичайних ситуацій України.
7. Проблема працевлаштування жінок в Україні.

Література

1. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/ Колектив авторок. – Київ, 2017. – 264 с.

2. Впровадження гендерної політики та забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків // Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2022 році. URL.: <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/4/9/3/5/0/publicnii-zvit-2022-ostannia-versiia-1.pdf>
3. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник/ під заг. ред. Ковалю М., Львів 2023. – 171с.
4. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 31 с.
- 5 Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність : Навчальний посібник. – К:«ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.
6. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
7. Федоренко Я.А. Оптимізація механізму здійснення державної політики щодо забезпечення гендерної рівності в Державній службі України з надзвичайних ситуацій // Колективна монографія «Державне регулювання соціальної політики у сфері цивільного захисту». – Черкаси: Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. – С. 303-328

ЛЕКЦІЯ № 10

ГЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ДОПОМОГА ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ГЕНДЕРНО-ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА

Запитання для вивчення:

1. Гендерне насильство в умовах воєнного стану. Групи найбільшого ризику.
2. Надання допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства
3. Ідентифікація випадків гендерно зумовленого насильства
4. Основні суб'єкти надання допомоги особам постраждалим від гендерно зумовленого насильства та їх повноваження
5. Практичні питання організації надання допомоги постраждалим від насильства.

Термінологічний словник

Воєнний стан – це особливий стан, порядок управління, що запроваджується на всій території держави чи в окремих її місцевостях у разі оголошення війни, збройної агресії або загрози війни, нападу. Воєнний стан

передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. За виняткових обставин воєнний стан застосовують для відновлення порядку в країні та збереження цивільної форми врядування, або для об'єднання людей у випадку військового вторгнення іншою країною.

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) – це загальний термін, що означає будь-які шкідливі дії, що вчиняються проти волі людини та ґрунтуються на соціально присвоєних (гендерних) відмінностях між чоловіками та жінками. До нього належать дії, що завдають шкоди фізичному, сексуальному або психічному здоров'ю людини, погрози вчинення таких дій, примус, а також обмеження свободи. Такі дії можуть вчинятися як публічно, так і приватно. ГЗН є проявом гендерної нерівності.

Збройний конфлікт – це збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт); один з видів воєнного конфлікту (іншим видом є війна); украй гостра форма вирішення протиріч між державами, що характеризується двостороннім застосуванням збройних сил. У широкому значенні під збройним конфліктом розуміється будь-яке збройне зіткнення між ворогуючими сторонами із застосуванням військової сили. У більш вузькому значенні збройний конфлікт являє собою відкрите озброєне зіткнення, найчастіше на державному кордоні, пов'язане з порушенням кордону спеціальними або регулярними військовими підрозділами іншої держави.

Перша психологічна допомога (ППД) – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчують страждання і потребу. ППД надається як базові потреби людини вже задоволені, а в разі потреби постраждалої особи може надаватися й після цього (бажано протягом тижня після подій). Після вчинення насильства в постраждалих можуть з'являтися проблеми, яких раніше ніколи не було. ППД може надати не лише професійний психолог, а й інший спеціаліст, який знайомий з правилами надання першої психологічної допомоги. Надається ППД у будь-якому безпечному місці за відсутності сторонніх осіб.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте групи найбільшого ризику, які можуть зіштовхнутись із гендерно зумовленим насильством під час правового режиму «воєнного стану».
2. Що потрібно вміти для того, щоб вчасно виявити та ідентифікувати особу, яка постраждала від гендерно зумовленого насильства?
3. Сформууйте алгоритм надання допомоги та захисту постраждалим від гендерно зумовленого насильства особам.
4. Де повинна надаватися допомога постраждалим від гендерно зумовленого насильства особам?
5. Назвіть основні ознаки сексуального насильства.
6. Назвіть основні ознаки фізичного насильства.
7. Назвіть основні ознаки психологічного насильства.
8. Назвіть основні ознаки економічного насильства.
9. Охарактеризуйте основних суб'єктів, що надають допомогу особам, які постраждали від гендерно зумовленого насильства.
10. Визначте підстави для надання допомоги особам, які постраждали від насильства.

Доповніть речення:

1. Питання надання допомоги постраждалим дітям вирішують ... ,
2. Зважаючи на те, що постраждалі особи можуть піддаватись різним проявам насильства, при виявленні вказаних ознак слід враховувати, що деякі з них можуть свідчити про
3. ... і ... страждають від конфліктів, пов'язаних із сексуальним насильством у більшій кількості, ніж ... і
4. Вербальне приниження, примус до участі в принизливих діях, що здійснюються публічно або таємно; відмова від надання необхідних витрат – ознака ... насильства.
5. Побиття (удари кулаками, ногами, предметами), укуси, опіки, нанесення каліцтв, вбивство (зі зброєю і без зброї) – ознака ... насильства.
6. Виключення, відмова в доступі до освіти, медичної допомоги або в оплачуваному працевлаштуванні; відмова у праві на майно – ознака ... насильства.
7. В спроба здійснити насильницький / вимушений статевий акт – ознака ... насильства.
8. Відповідно до індивідуальних потреб постраждалої особи, невідкладна допомога може передбачати: ..., ..., ..., ..., ...,

9 При наданні допомоги постраждалим особам, які мають вогнепальні, ножові поранення та інші тілесні ушкодження, що можуть мати кримінальний характер, необхідно

10. Оцінка ризиків для співробітників надавача допомоги повинна розпочинатись

Семінарське заняття №10

Тема 10. «Гендерне насильство в умовах воєнного стану. Допомога постраждалим від гендерно зумовленого насильства»

1. Гендерне насильство в умовах воєнного стану. Групи найбільшого ризику.
2. Типові форми гендерно зумовленого насильства під час та після війни
3. Надання допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства
4. Ідентифікація випадків гендерно зумовленого насильства.
5. Основні суб'єкти надання допомоги особам постраждалим від гендерно зумовленого насильства та їх повноваження
6. Практичні питання організації надання допомоги постраждалим від насильства.

Тематика реферативних повідомлень:

1. Перша психологічна допомога постраждалим від гендерного насильства.
2. Оцінка ризиків та забезпечення безпеки постраждалої особи при організації надання допомоги.

Література:

1. Адільханян І., Агабекян Т. Чумало М. та інші Запобігання та реагування на гендерно зумовлене насильство під час війни та в післявоєнних умовах Досвід та рекомендації жіночих громадських організацій. – Відень: Wave. – 54с.
2. Впровадження гендерної політики та забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків // Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2022 році. URL.: <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/4/9/3/5/0/publicnii-zvit-2022-ostannia-versiia-1.pdf>
3. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / під заг. ред. Ковалю М., Львів 2023. – 171с.
4. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки / Колектив авторок. – Київ, 2017. – 264 с.

5. Зозуля О.В. Причини виникнення гендерно зумовленого насильства серед населення України в умовах збройного конфлікту. Актуальні проблеми психології. 2018. Том І. Вип. 50. С. 57–64.
6. Політова А. С.Форми гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) // Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. №2. С. 307 – 311.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.53>
7. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Уведення кредитно-трансферної системи організації навчального процесу приводить до скорочення аудиторного навантаження здобувачів і зростання обсягу самостійної роботи. У зв'язку з цим одне з основних завдань навчального процесу сьогодення – навчити здобувачів працювати самостійно. Виконання самостійних завдань допомагає здобувачам поетапно включитися в навчальну, а згодом у наукову роботу, що сприяє формуванню творчих здібностей і творчого ставлення до своєї професії. Навчити учитися – це значить розвинути здатності і потреби до самостійної творчості, повсякденної і планомірної роботи над підручниками, навчальними посібниками, періодичною літературою, активної участі в науковій праці.

Самостійна робота – це форма організації навчання, що забезпечує самостійне здобуття і закріплення знань, формування вмінь і навичок. Під час самостійної роботи здобувачі виконують як теоретичні, так і практичні завдання.

Самостійна робота здобувачів – це спланована, організаційно і методично спрямована особиста пізнавальна діяльність без безпосередньої допомоги викладача. Самостійна робота традиційно поділяється на аудиторну самостійну роботу, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять, і поза аудиторну роботу, яка передбачає практичне застосування отриманих знань, вмінь, навичок та формування компетенцій.

Всі види самостійних робіт, починаючи з найпростіших, таких як підготовка доповіді, реферату, і закінчуючи складнішими – курсова робота, кваліфікаційна робота, магістерська робота, наукова стаття – це творче осмислення відповідної наукової думки, літератури, засіб підвищення теоретичного і методичного рівня професійних знань.

Самостійна навчальна діяльність здобувачів повинна містити певні елементи на занятті (лекційному чи семінарському) і продовжуватися після нього. Таку роботу викладач ретельно планує методично і організаційно.

Важливе значення в самостійній навчальній діяльності здобувачів відіграє вільний вибір теми, форми і часу виконання роботи. Саме тому в системі самостійного навчання важливе місце належить творчим завданням. Ці завдання охоплюють широкий діапазон: від огляду літератури, до наукових розробок з досліджуваної теми. Така праця привчає здобувачів до постійної і активної розумової діяльності як в аудиторії, так і поза нею.

Основні організаційні вимоги до виконання самостійної роботи здобувачів наступні:

- виконувана самостійна робота повинна спрямовуватись на досягнення основних навчально-виховних завдань;
- самостійне навчання має бути систематичним і систематизованим у контексті навчальних занять;
- самостійне навчання повинне бути доступним і можливим.

На лекціях, семінарських, практичних заняттях й індивідуальних консультаціях формулюються завдання для самостійного опрацювання, проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Контроль та корекція результатів самостійного вивчення матеріалу здійснюються:

- під час лекцій – контроль знань та умінь, засвоєних у розрізі споріднених курсів;
- під час проведення практичних занять – перевірка рівня підготовленості до заняття, перевірка лекційних зошитів та зошитів самостійної роботи;
- під час модульного контролю, основна мета якого полягає у підвищенні якості освіти за рахунок створення умов для системної планомірної роботи здобувачів протягом усього семестру і надання можливості вивчення матеріалу навчальної дисципліни окремими частинами.

ОСНОВНІ ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Конспектування лекцій

Роль конспекту лекцій суто навчальна: він дає змогу зафіксувати основні поняття і положення, а отже відтворити їх, наприклад, при написанні реферату або підготовці до іспиту. Конспект треба складати як огляд, що містить основні положення лекції без подробиць і другорядних деталей. Конспект носить індивідуалізований характер: він розрахований на самого автора і тому може виявитися малозрозумілим для інших.

Для того, щоб здійснювати цей вид роботи, у кожному конкретному випадку необхідно грамотно вирішити наступні завдання:

- ✓ Зорієнтуватися в загальній композиції лекції (уміти визначити основні положення).
- ✓ Побачити логіко значеннєву канву повідомлення, зрозуміти систему викладу інформації в цілому, а також розвитку кожної окремої думки.
- ✓ Виявити «ключові» думки, тобто основні значеннєві віхи, на які «нанизаний» зміст.

- ✓ Визначити інформацію, що деталізує основні положення.
- ✓ Лаконічно сформулювати основну інформацію, не переносити її у конспект цілком і дослівно.

Будь-який навчальний текст містить основну і допоміжну інформацію. Основна інформація має найбільш істотне значення для розкриття змісту теми або питання. До неї належать: визначення наукових понять, формулювання законів, теоретичних принципів тощо. Призначення допоміжної інформації – допомогти здобувачеві краще засвоїти матеріал.

Зміст конспектування – переробка основної інформації з метою її узагальнення і скорочення. Узагальнити – означає представити її у більш загальній, схематичній формі: визначень, висновків, окремих заголовків, викладу основних результатів тощо. Основна інформація на лекції записується як можна повніше і становить опорний конспект. Допоміжна, як правило, опускається за винятком, якщо здобувачу неповністю зрозумілі основні положення.

Основними вимогами до конспекту є наочність записів і таке їх розташування, що давало б можливість усвідомити логічні зв'язки й ієрархію понять. Обсяг рукописного конспекту має становити одну четверту лекційних матеріалів, повно відображати їх зміст. Конспект містить: лекційну тему, план лекції, бібліографічні джерела, власне конспект матеріалу. Бажано виокремлення основних положень і визначень.

При написанні конспекту сторінки зошита поділяють навпіл вертикальною рисою. В лівій частині сторінки пишуть конспект лекції, а в правій – письмово фіксується інформація з додаткових джерел у вигляді стислого викладення основного змісту якого-небудь тексту. Результат конспектування – запис, що дає змогу негайно або через деякий термін з потрібною повнотою відновити отриману інформацію.

Додаткова інформація може бути надана у вигляді тез – коротко сформульованих основних думок, положення досліджуваного матеріалу. Тези лаконічно виражають суть прочитаного, дають можливість розкрити зміст. Під час формулювання тез корисно виписати сторінки тексту, що найбільш чітко відображають основну думку автора.

Раціонально використовувати різні способи конспектування для запису того самого матеріалу. Такий спосіб отримав назву «комбінованого конспекту». При цьому використовуються кілька або всі способи. Саме «комбінований конспект» є ознакою високого рівня підготовки здобувача.

Форма звітності – рукописний конспект лекційних матеріалів.

Повторення матеріалу з курсу

Повторення – процес відновлення в пам'яті раніше отриманих знань на новому, більш високому рівні. Важливою формою повторення є систематизація знань здобувачів, яка проводиться після вивчення тем і розділів курсу, при цьому матеріал повторюється на вищому рівні, під новим кутом зору.

Мета повторення матеріалу:

- запобігання прогалинам у знаннях здобувачів;
- активізація знань, необхідних для вивчення нового матеріалу;
- розвиток пам'яті і мислення;
- формування узагальнених знань;
- встановлення співвідношення між подібними поняттями, поглиблене вивчення положень, понять із споріднених навчальних курсів;

Застосовуються такі форми повторення:

- робота з конспектом лекцій і матеріалами відповідної теми підручника;
- робота над навчальною або науковою літературою;
- розв'язування комбінованих завдань, тестів (кількісних і якісних).

Реферат

Написання і захист реферату є важливою формою самостійної навчальної діяльності студентів. Кожен студент обов'язково повинен у процесі вивчення курсу «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності» підготувати і привселюдно захистити реферат.

У «Тлумачному словнику української мови» дається таке визначення: «Реферат (від лат. Referrate – доповідати, повідомляти) – 1) короткий усний або письмовий виклад наукової праці, результатів наукового дослідження, змісту книги, статті та ін.; 2) доповідь на будь-яку тему, написана, зроблена на основі критичного огляду літературних та інших джерел». У зв'язку з цим навчальний реферат з історії України – це самостійна творча робота студента, що засвідчує його знання з теми, яку він висвітлює, а також розуміння основних підходів до вирішення наукової і практичної проблеми, яку він виділяє в дослідженні.

Написання реферату – це творчий процес, до того ж з'являється чудова нагода для наукового самовираження і самоствердження перед однокурсниками і викладачем. Тому, перш ніж братися за реферат (звичайно, якщо студенти мають право вибору), спочатку важливо розібратися, яку

справжню мету Ви ставите перед собою (повідомити інших про свої оригінальні ідеї, просто отримати залік тощо). Варто також уявити, хто буде «читачем» Вашої роботи (численні користувачі світової мережі Інтернет, заздалегідь відомий суворий і прискіпливий «опонент», доброзичливий науковий керівник, Ваші однокурсники. Все це допоможе Вам розумно розподілити свої сили і час, вмотивувати свою працю.

Аналіз рефератів показав, що студенти найчастіше мають труднощі у формулюванні мети і завдань роботи, складанні плану реферату тощо.

У процесі роботи над рефератом можна виділити чотири етапи:

1. Вступний – вибір теми, складання списку літератури для опрацювання, початок її вивчення, розробка плану і написання вступу.

2. Основний – детальне опрацювання літератури, робота над змістом і висновками реферату.

3. Прикінцевий – оформлення реферату, самокритична оцінка його змісту і виправлення виявлених недоліків.

4. Захист реферату (під час семінарського заняття, на студентській

Вибір теми реферату

Щоб написання реферату було цікавим і захопливим, треба спробувати самостійно сформулювати проблему свого дослідження, а потім вибрати подібну тему з рекомендованого викладачем списку або запропонувати свою.

При визначенні теми потрібно враховувати також наявність інформації з цієї проблеми в психолого-педагогічній літературі. Для цього, по-перше, треба проконсультуватися з викладачем; по-друге, можна звернутися до бібліотечних каталогів (систематичного та алфавітного), скористатися бібліографічними покажчиками (зокрема, щорічно в останньому номері наукового журналу публікують покажчик статей, розміщених у ньому за рік) та електронними каталогами, а також пошуковими системами Інтернету, який є зручним і ефективним помічником у навчанні сучасного студента. Проте не варто намагатися просто «скачати» готовий реферат, який вдалося відшукати в численних колекціях віртуальної мережі. Крім самообману, посилення комплексу меншовартості та ймовірного отримання відмітки про залік, така «робота» не принесе ніякої користі для розвитку Вашої особистості як майбутнього фахівця.

Структура реферату:

- титульна сторінка,
- план,
- вступ,
- основна частина (розділи, пункти і підпункти),
- висновки,

- список використаних джерел,
- додатки.

Робота над планом. Складання плану реферату необхідно розпочати ще на етапі вивчення літератури. План – це точний і короткий перелік положень у тому порядку, в якому вони розташовуватимуться в рефераті протягом розкриття теми. Чернетка плану під час роботи доповнюватиметься і змінюватиметься.

Існує два основні типи плану: простий і складний (розгорнутий). У простому плані зміст реферату поділяють на пункти, а в складному – на розділи і пункти та підпункти. Грамотно побудований план реферату відповідає сформульованій темі, меті і завданням роботи. Треба уникати такого недоліку, коли назва розділу (пункту) плану повторює назву теми (частина не дорівнює цілому).

Вимоги до вступу. Вступ обсягом 1-2 сторінки – важлива частина реферату. У ньому обґрунтовують актуальність обраної теми, оцінюють стан дослідження наукової проблеми, формулюють мету і визначають завдання реферату, дають короткий загальний огляд наявної літератури і використаних джерел. Бажано, щоб початок був яскравим і проблемним, який одразу приверне увагу читача.

Обґрунтування актуальності обраної теми – це насамперед відповідь на питання: «Чому я вибрав цю тему реферату, чим вона мене зацікавила?» До того ж важливо пов'язати її з сучасними проблемами навчання і виховання студентів.

Можна запропонувати два варіанти формулювання мети:

1. Формулювання мети за допомогою дієслів: дослідити, вивчити, визначити, обґрунтувати, проаналізувати, систематизувати, висвітлити, розглянути, узагальнити тощо.

2. Формулювання мети за допомогою питань.

Завдання роботи – це конкретні сходинки (етапи) досягнення її мети.

У короткому огляді літератури і джерел, з якими автор працював, треба оцінити їхню корисність, доступність, висловити своє ставлення до їхнього змісту.

Вимоги до змісту основної частини реферату. За змістом реферат може бути аналітичним оглядом історії вивчення питання (що нового вніс той чи інший дослідник) або сучасного її стану, критичним аналізом наукової дискусії (зіставлення різних підходів до вирішення наукової проблеми), а також у вигляді розгорнутої рецензії конкретної наукової роботи.

Зміст реферату має відповідати його темі, меті і завданням. Послідовно розкривайте всі передбачені планом питання, обґрунтовуйте, пояснюйте

основні положення, підкріплюйте їх конкретними прикладами і фактами, формулюйте думки чітко, просто, правильно і недвозначно (щоб і самому було зрозуміло), а також прагніть логічно структурувати текст. Щоразу треба пам'ятати, що Ваш реферат хтось читатиме і прагнучиме зорієнтуватися в ньому, щоб швидко знайти відповідь на питання, які його цікавлять (заодно уявіть себе на місці такої людини). Звичайно, робота, яка написана «суцільним текстом» (без заголовків, без абзаців, без виділення шрифтом найважливішої інформації) не викликати в культурного читача захоплення.

У рефераті треба висловлювати своє ставлення до того, що викладається. Всі міркування потрібно аргументувати. Варто прагнути, щоб виклад матеріалу був виразним і літературно грамотним, уникати повторень і марнослів'я. До того ж необхідно дотримуватися таких загальних правил:

- у наукових текстах не рекомендується вести мову від першої особи однини (судження краще висловлювати в безособовій формі);
- при згадуванні в тексті прізвища обов'язково перед ним ставити ініціали;
- кожний розділ (пункт) починати з нової сторінки;
- при викладі різних поглядів і наукових положень, цитат, витягів з літератури, необхідно покликатися на використане джерело.

Правила оформлення покликів на джерело. У рефераті відомості про використане першоджерело (бібліографічний поклик) подають після цитати у квадратних дужках: спочатку вказують номер джерела зі списку використаної літератури, а потім через кому – сторінку (сторінки) у тексті оригіналу, наприклад, [2, 145]; [4, 38–40].

Правила оформлення висновків. Висновки – самостійна частина реферату, в якій не слід просто переказувати зміст роботи. У них потрібно висвітлити такі аспекти:

- оцінити ступінь досягнення мети і виконання завдань роботи;
- перерахувати і стисло охарактеризувати відомі наукові підходи досліджених проблеми, а також виділення нових аспектів, дискусійних питань, що підлягають подальшому вивченню;
- визначити, що є цінним у реферованих роботах, що вимагає додаткового аналізу й уточнення, а що викликає сумніви.

Обсяг висновків – 1-2 сторінки.

Правила складання бібліографії. Кількість опрацьованих і використаних першоджерел має бути достатньою для повного розкриття теми реферату. Список складають за алфавітом і пронумеровують.

Відомості про книгу подають у такому порядку:

- 1.прізвище, ініціали автора (на початку назви книжки прізвище автора може бути відсутнім);
- 2.назва, підзаголовок;
- 3.вихідні дані (місце видання, видавництво і рік видання, кількість сторінок).

Приклад Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К:«ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.

Якщо йдеться про статтю, надруковану в збірнику або часописі, то після автора і назви публікації вказують також:

- 1.назву збірника, журналу, газети;
- 2.місце видання і рік видання (якщо збірник);
- 3.рік, номер журналу або дату виходу газети, сторінку.

Приклад:

Чубіна Т.Д., Федоренко Я.А. Historical features of the formation of international legislation and its implementation in the mechanism of realization of the state policy of ensuring equal rights and opportunities for women and men in Ukraine . *Європейські історичні студії: науковий журнал*. № 28. 2024. С.167 – 180

У бібліографічному описі не дозволяється скорочувати прізвища авторів, а також заголовки книг і статей, міст. При використанні відомостей з Інтернету обов'язково потрібно посилатися на відповідний електронний ресурс, наприклад:

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 13.05.2014 № 37. URL.: zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text

Зміст додатка. Додаток міститься після «Списку використаних джерел» і включає матеріали, що доповнюють основний текст реферату. Це можуть бути таблиці, схеми, ілюстрації, фото, словник термінів та ін. Додаток є бажаною, але не обов'язковою частиною реферату.

Загальні вимоги до оформлення реферату. Текст роботи пишуть розбірливо з одного боку аркуша (формат А–4) з широкими берегами ліворуч, сторінки пронумеровують. Одночасно чітко виділяють (кольором, підкресленням, відступом) окремі частини (абзаци), розділи, пункти і підпункти, варто уникати скорочення слів.

Якщо текст реферату набирається на комп'ютері, треба дотримуватися ще й таких правил:

- набір тексту здійснюється стандартним 14 шрифтом Times New Roman;
- назви розділів краще набирати 14-им шрифтом (усі великі напівжирні), а пункти і підпункти виділяти напівжирним курсивом;

- міжрядковий інтервал – 1,5;
- відступ в абзацах – 1,25 см;
- текст реферату необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 25 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм;
- нумерація сторінок зверху посередині;
- обсяг реферату – 10–15 сторінок.

До захисту реферату необхідно заздалегідь підготувати тези виступу (план).

Словник визначень

Словник визначень спрямований на розширення знань лекційного матеріалу та формування навичок тлумачення понять предметної галузі. Завдання роботи: написання визначень основних понять, використаних у лекційних матеріалах. Форма звітності: список визначень понять.

Визначення можна формулювати самостійно або брати з і словників і енциклопедій, або скористатися готовим глосарієм, запропонованим викладачем. Словник визначень подавати у рукописному вигляді.

Підготовка огляду певної наукової проблеми

Цільове призначення:

- інформаційне забезпечення навчально-наукових цільових завдань;
- оцінювання найважливіших досягнень і тенденцій розвитку в основних галузях науки і техніки;
- характеристика розвитку окремих напрямів наукового знання.

Основу кожного огляду становлять вступна, аналітична частини і висновки, після чого за необхідності можуть бути подані рекомендації.

У вступі обґрунтовується доцільність огляду; характеризується його тема і коло розглянутих питань; зазначається цільове призначення; визначається хронологічний період, охоплюваний оглядом; обґрунтовується вибір і дається характеристика використаних джерел (за видами документів, їхнім змістом, повнотою охоплення тощо); пояснюються підходи до аналізу і синтезу інформації; іноді привертається увага на композиційні, стилістичні і термінологічні особливості.

В основній частині огляду – аналітичній – міститься матеріал, що комплексно у взаємозв'язку і єдності характеризує досягнутий рівень, основні тенденції, напрями і перспективи розвитку предмета огляду. Коло питань, їх зміст визначається предметом огляду, зокрема, аналізуються погляди учених,

тенденції розвитку нових наукових напрямів. Зміст огляду, його висновки і рекомендації повинні служити обґрунтуванню цілей, викладених у вступі.

Висновок повинен стисло відображати всі етапи розв'язання поставленої мети. У ньому наводяться кількісні і якісні оцінювання результатів, зазначаються достоїнства методів вирішення завдань.

Список використаної літератури складається з переліку літературних джерел, що були використані при роботі і на які маються посилання в тексті.

Підготовка доповіді

Підготовка доповіді розширює пізнавальні інтереси, привчає практично мислити. До підготовки доповіді можуть залучатися кілька здобувачів, між якими розподіляються окремі питання.

Перший крок у підготовці доповіді – окреслити мету та завдання виступу, визначити коло питань за запропонованою темою. Другий крок – добір допоміжної інформації. Висвітлені питання треба обґрунтувати новими дослідженнями та науковими публікаціями. Отриману інформацію слід організувати в певні категорії, надати їй чіткості, визначити та сформулювати основні положення проблеми. У доповіді треба дотримуватися таких вимог:

- теоретична обґрунтованість;
- опора на фактичний матеріал;
- наведення переконливих прикладів, власне бачення проблеми.

Групові презентації

Така форма самостійної роботи дає змогу набути навичок командної роботи і кооперативного навчання. Для підготовки презентацій формуються групи здобувачів по 3–4 особи в кожній і встановлюється точний термін проведення. Як тема презентації звичайно пропонується ключова проблема семінару, що поєднує всі або основні питання навчальної теми.

Формат презентації вибирають самі члени групи. Кожен член групи виступає протягом 7–8 хв. І оцінюється незалежно від інших, але при цьому передбачається кооперативна робота як при підготовці презентації, такі при її реалізації в аудиторії. Учасники презентації відповідальні за організацію дискусії на семінарі, де реалізується презентація. Від слухачів очікується активна участь в обговоренні питань, а також її аргументовані критичні

оцінки.

Структура презентації:

- резюме основних ідей;
- викладення ключових положень і питань для обговорення на занятті;
- коротка характеристика методів підтвердження цих положень;
- критичний аналіз позицій, що представляються.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ (САМОСТІЙНА РОБОТА)

1. Андрогінність.
2. Відмінність між поняттями стать та гендер.
3. Відмінності радикального фемінізму від гендерної теорії.
4. Гендерна рівність: рівні права та рівні можливості
5. Концепції гендерної рівності.
6. Єлена Анжуйська
7. Христина Пізанська
8. Ебігейл Адамс
9. Суфражизм
10. Фаррухру Парса
11. Роберт (Рейвін) Конелл
12. Майкл Меснер
13. Рух за права чоловіків
14. Морально-правові норми – гендер у фокусі релігії
15. Гендерна культура українського суспільства
16. Особливості гендерної ідентифікації
17. Гендерна соціалізація в сім'ї
18. Гендерні аспекти соціалізації студентів
19. Особливості гендерної дискримінації в Україні
20. Гендерна дискримінація в країнах ЄС
21. Глобальний Індекс гендерного розриву.
22. Основні принципи гендерної політики.
23. Міжнародні стандарти гендерної рівності
24. Розвиток гендерного законодавства
25. Врахування гендерних аспектів у формуванні законодавства України
26. Українські ЗМІ та відображення гендерної проблематики
27. Проблема гендерного насильства в українському законодавстві

28. Основні функції уповноваженого з прав людини
29. Гендерні дисбаланси в пенсійному страхуванні в Україні
30. Гендерні дисбаланси у трудовому праві в Україні
31. Забезпечення рівних прав і можливостей стосовно політичної участі жінок в Україні
32. Жінки в українській політиці на рівні прийняття рішень та ініціативи стосовно покращення ситуації.
33. Робота жінок у Державній службі з надзвичайних ситуацій України.
34. Проблема працевлаштування жінок в Україні.
35. Перша психологічна допомога постраждалим від гендерного насильства.
36. Жінка в Збройних Силах України: гендерний дисбаланс чи патріотичний обов'язок.

ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Розкрийте зміст понять біологічна і соціальна стать та гендер.
2. Охарактеризуйте методологічні засади гендерної теорії
3. Проаналізуйте явище фемінізму як боротьбу за рівні права і можливості жінок і чоловіків.
4. З'ясуйте джерела виникнення феміністичних ідей.
5. Проаналізуйте суфражизм і ліберальний фемінізм.
6. Охарактеризуйте марксистський фемінізм.
7. Дайте порівняльну характеристику радикальному фемінізму і постмодерністському фемінізму.
8. Знайдіть історичні витоки «кризи маскулінності» та чоловічим рухам
9. Охарактеризуйте чоловічі дослідження і парадигми маскулінності
10. Визначте константи і зсуви маскулінності
11. Розкрийте зміст поняття «гендерна ідентичність».
12. Як проходить гендерна соціалізація індивіда? Назвіть основні агенти гендерної соціалізації.
13. Дайте характеристику теоріям гендерної соціалізації.
14. Поясніть явище гендерних дисгармоній.
15. Розкрийте зміст поняття «дискримінація», охарактеризуйте її види.
16. Порівняйте між собою пряму і непряму дискримінацію.
17. Проаналізуйте основні форми структурної дискримінації: ксенофобію, расизм, антисемітизм.
18. Поясніть, що являє собою дискримінація за гендерною ідентичністю, статтю, сексуальною орієнтацією?

19. Вкажіть, які існують інституційні механізми подолання гендерної дискримінації в Україні
20. Охарактеризуйте зміст Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.
21. Проаналізуйте основні положення Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та суміжних з нею резолюцій.
22. Охарактеризуйте зміст Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція).
23. Проаналізуйте основні положення Інструкції Генерального секретаря ООН з репарацій, пов'язаних з сексуальним насильством під час конфліктів
24. Охарактеризуйте зміст Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».
25. Охарактеризуйте зміст Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
26. Охарактеризуйте зміст Національного плану дій України з виконання резолюції. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
27. Поясніть, яка відповідальність настає за скоєння гендерно зумовленого насильства?
28. Проаналізуйте інституційний механізм формування та реалізації гендерної політики в Україні.
29. Визначте функції профільних структурних підрозділів з питань гендерної політики.
30. Охарактеризуйте процес впровадження гендерної рівності в систему органів виконавчої влади України.
31. Визначте основні проблеми реалізації гендерної рівності та її переваги для сектору безпеки.
32. Розкрийте особливості реалізації гендерної рівності в діяльності органів системи ДСНС України.
33. Охарактеризуйте процес інституалізація гендерної політики в секторі безпеки
34. Складіть алгоритм процесу надання допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства
35. Поясніть як ідентифікувати випадки гендерно зумовленого насильства.
36. Охарактеризуйте ознаки фізичного насильства.
37. Охарактеризуйте ознаки психологічного насильства.
38. Охарактеризуйте ознаки сексуального насильства.

39. Поясніть як повинний бути організований процес надання допомоги постраждалим від насильства в умовах воєнного стану.

40. Поясніть порядок надання першої психологічної допомоги постраждалим від гендерного насильства в умовах воєнного стану.

ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Форми поточного та підсумкового контролю, які застосовуються під час вивчення навчальної дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності»:

- **Поточний контроль.**

Поводиться на кожному семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на заняттях. Поточний контроль може проводитися наступними способами:

- *усне опитування* – застосовується під час проведення навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу попереднього заняття;

- *письмовий експрес-контроль (летючка)* – проводиться з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти за попереднє (декілька попередніх) занять.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

- 5 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

- 4 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі, висловлює свої думки, приклади не наводить;

- 3-2 балів – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

1 бал – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки;

0 балів – здобувач не намагається знайти відповіді на питання.

- **Індивідуальні завдання.**

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється на семінарських заняттях за шкалою від 0 до 5 балів. Оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність відповіді, самостійність мислення, впевненість в вірності своїх суджень, вміння відстоювати власну позицію, аргументувати, виділяти головне, вміння робити висновки, розкривати перспективу розвитку ідеї або проблеми, креативність мислення; допустимий відсоток запозичень, уміння публічно чи письмово представити досліджуваний матеріал.

- **Модульна контрольна робота.**

МКР є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двох теоретичних запитань та тестового завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

30 балів – вірно дана відповідь на всі запитання, роблено відповідні висновки, без помилок виконано тестові завдання;

20-29 балів – дана вірна відповідь на 2 запитання, але недостатньо обґрунтовано, допущено декілька помилок у тестових завданнях;

10-19 балів – дана вірна відповідь на одне запитання, зроблено помилки (2-3) у тестових;

1-9 бали стисла відповідь дана на одне запитання, у тестових допущено 4-5 помилок;

0 балів – відповідь відсутня.

Підсумкова оцінка за вивчений модуль визначається як сума поточних оцінок (балів) за вивченим модулем. Оцінювання кожного модуля необхідно проводити таким чином, щоб звітність за результатами засвоєння модуля була як за обов'язкові види робіт так і за допоміжні завдання (активність та успішність здобувачів вищої освіти під час проведення семінарів (для денної форми навчання), відпрацювання рефератів, доповідей, презентацій тощо).

Підсумкова оцінка визначається за результатами *отриманих оцінок на семінарських заняттях (балів), виконання індивідуального завдання та відповіді на заліку.*

ПОЛІТИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

3. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

4. При виконанні індивідуальної (самостійної) роботи здобувач зобов'язаний дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувач несе відповідальність згідно «Кодексу академічної доброчесної НУЦЗ України».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV. – К., 2006. – 124 с.
2. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р. № 2789-III [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: www.rada.gov.ua
3. Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» від 25 квітня 2001 р. № 283/2001 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283/2001#Text>
4. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022 – 2024 роки» від 12 серпня 2022 р. № 752-р [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві» від 27 грудня 2006р. № 1834 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1834-2006-%D0%BF#Text>
7. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зі змінами від 17.01.2010 №2229-VIII [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text
8. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 13.05.2014 № 37 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>
10. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року» від 2

червня 2023 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496-2023-%D1%80#Text>

11. Адільханян І., Агабекян Т. Чумало М. та інші Запобігання та реагування на гендернозумовлене насильство під час війни та в післявоєнних умовах Досвід та рекомендації жіночих громадських організацій. – Відень: Wave. – 54с.

12. Впровадження гендерної політики та забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків // Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2022 році. URL.: <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/4/9/3/5/0/publicnii-zvit-2022-ostannia-versiia-1.pdf>

13. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / під заг. ред. Ковалю М., Львів 2023. – 171с.

14. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/ Колектив авторок. – Київ, 2017. – 264 с.

15. Зозуля О.В. Причини виникнення гендерно зумовленого насильства серед населення України в умовах збройного конфлікту. Актуальні проблеми психології. 2018. Том І. Вип. 50. С. 57–64.

16. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. К.: КНТ, 2019. – 280с.

17. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади: лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 31 с.

18. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. – К., 2014. – 65 с.

19. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. – К.: Основи, 2017. – 256 с.

20. Політова А. С. Форми гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) // Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». – 2023. №2. – С. 307 – 311.

DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.53>

21. Посібник для роботи з випадками гендерно зумовленого насильства: Реагування на розкриття гендерного насильства в умовах гуманітарної кризи / Центр прав людини гендеру та міграції, 2023. – 148с.

22. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність: Навчальний посібник. – К: «ФОП Голембовська О. О.», 2018. – 204с.

23. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.

24. Федоренко Я.А. Оптимізація механізму здійснення державної політики щодо забезпечення гендерної рівності в Державній службі України з надзвичайних ситуацій // Колективна монографія «Державне регулювання соціальної політики у сфері цивільного захисту». – Черкаси: Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. – С. 303-328

25. Федоренко Я.А. Особливості гендерної соціалізації та впровадження гендерних траєкторій навчання у відомчих закладах в вищій освіті (на прикладі ЗВО ДСНС України) // Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 30 квіт. 2024 р.). Чернігів : ПАУ, 2024. 307 с. С.84-86

26. Федоренко Я. А., Кришталь А. О. Розвиток гендерних відносин в Україні: історичний аспект // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 12: Виклики та можливості науки та освіти у контексті сучасних трендів [колективна монографія]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2024. С.129–143

27. Чубіна Т. Д., Федоренко Я. А. Історичні особливості становлення національного законодавства України в процесі формування державної політики забезпечення гендерної рівності // Збірник наукових праць «Вісник Черкаського університету» – Серія Історичні науки. – № 2. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2021. – С. 58-65.

28. Чубіна Т.Д., Федоренко Я.А. Особливості реалізації Державною службою України з надзвичайних ситуацій Національного плану дій з виконання Резолюції 1325 «Жінки, мир, безпека» // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 11: Когнітивні горизонти: перспективи для науки та освіти [колективна монографія]. Конін – Ужгород – Перемишль – Херсон: Посвіт, 2024. С. 263-277

29. Чубіна Т.Д., Федоренко Я.А. Historical features of the formation of international legislation and its implementation in the mechanism of realization of the state policy of ensuring equal rights and opportunities for women and men in Ukraine // Європейські історичні студії: науковий журнал. – № 28. – К., 2024. – С.167 – 180.

30. Шевченко З. В. (Уклад.). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. 2016. URL: <https://a-z-gender.net/ua/filiaciya.html>

Навчальне видання

ГЕНДЕРНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Умов. друк. арк. 4,5.
Обл-видавн.аркушів 3,8.
Вид. № 12/25.